MADAI SÁNDOR

A CSALÁS BÜNTETŐJOGI ÉRTÉKELÉSÉNEK VÁLTOZÁSAI

PhD értekezés tézisei

MISKOLC

2009

I. A KUTATÁSI FELADAT

A csalás tekintetében hatalmas adóssága van a hazai büntetőjog-tudománynak. Angyal Pál 1939-ben megjelent munkája óta nem készült átfogó elemző monográfia e bűncselekmény kapcsán, pedig az azóta eltelt hetven esztendő több szempontból is szemléletváltást hozott a magyar büntetőjogban. A kutatás kezdetén tehát – már csak e hét évtizedes hallgatás miatt is – szükségszerűen több célt kellett kitűzni ahhoz, hogy egy ilyen ősi, mégis új tényállás fejlődéstörténetét, elméleti és gyakorlati kérdéseit illetően átfogó képet kaphassunk a csalás lényegéről.

A csalás – bár tényállása meglehetősen régmúltra visszanyúló gyökerekkel rendelkezik – hosszú évszázadokon keresztül küzdött önálló, a hamisítástól független létéért. E függetlenséget – hazánkban egyértelműen – csupán a XIX. századra tudta elnyerni, amikor a jogalkotó, felismerve a büntetőjog legújabb tendenciáit, úgy döntött, hogy megfosztja a hamisítással való párhuzam terhétől, s önálló arculatot kölcsönöz a bűncselekménynek. A csalás jogi tárgyáért folytatott küzdelem hosszú időn át zajlott, s évtizedek, de talán évszázadok is kellettek ahhoz, hogy igazságsértő mivoltát levetkőzve, tisztán vagyoni elleni köntösbe öltözve kerüljön be az európai büntető törvénykönyvekbe, ahol talán valamennyi csalárd, idegen vagyonból részesedni kívánó büntetendő magatartás kiindulópontjaként állja a jogalkotási forgószelek viharát.

A dolgozat már e sajátos történeti háttér miatt is joggal keresi a választ arra a kérdésre, hogy létezik-e, s ha igen, milyen pontokat érintve kontinuitás a csalás korábbi hazai szabályozása és napjaink megoldása között, illetve hogy milyen okok késztették a jogalkotót s a tudományt arra, hogy a korábbi szemléletet félretéve új hátteret biztosítson a vizsgált tényállásnak.

A fenti célkitűzésen túl más feladatot is szabtunk a dolgozat írása során. Jogászi körökben ismert és gyakran hivatkozott tény, hogy a magyar jogrendszer – köszönhetően a földrajzi közelségnek, a gazdasági kapcsolatoknak és még egyéb okoknak – számtalan szállal kötődik a német, illetve a német nyelvterület

jogrendszereihez. Talán leginkább és történelmi kontinuitásában legtisztábban az osztrák jogrendszerhez való kötődésünk bír jelentőséggel. Ez a kötődés – természetesen elismerve az egyéb jogrendszerekkel megfigyelhető kölcsönhatást is – a legtöbb jogág vonatkozásában jelen van, s ez alól a büntetőjog sem kivétel. Jogtörténetünkben, méghozzá büntetőjog-történetünkben kissé távolabbra visszatekintve megállapíthatjuk, hogy ékes bizonyítéka ennek a Csemegi-kódex (is), amely számtalan ponton támaszkodik a német nyelvterületek törvénykönyveire, illetve törvényjavaslataira, nemkülönben a német büntetőjog-tudomány dogmatikai vívmányaira.

A közelmúlt s napjaink változásai is nyilvánvalóan kihatottak, illetve kihatnak büntetőjogi gondolkodásunkra és büntetőjog-alkotásunkra egyaránt, azonban ha áttekintjük Büntető Törvénykönyvünket, sok ponton hasonlóságot fedezhetünk fel az osztrák Büntető Törvénykönyvvel. Igaz ez a megállapítás elsősorban a klasszikusnak számító tényállások vonatkozásában, hisz ne feledjük, hogy a jogalkotást minden államban befolyásolja az adott társadalmi-gazdasági környezet, amelyben egy ország működik. A kutatás egyik kiemelt célkitűzése volt annak feltárása, hogy milyen kapcsolódás mutatható ki a csalás hatályos német, illetve osztrák szabályozása, valamint a magyar megoldás között. A dolgozat nem vállalhatta annak részletekbe menő elemzését, hogy e kölcsönhatás történelmi relációban milyen jelentőséggel bírt. Az ilyen irányú kutatás jelentősen meghaladta volna a disszertáció kereteit, önálló jogtörténeti kutatásban kaphatna helyet.

Szintén választ keres a dolgozat arra a kérdésre, hogy mennyiben illeszkedik, illetve illeszkedik-e egyáltalán a csalás hatályos magyar szabályozása a büntetőjog jelenlegi rendszerébe? Ennek kapcsán meg kellett határozni azt is, hogy szükséges-e – különös tekintettel a tényállás hazai történetére – akár az alaptényállás, akár a minősített esetek körében nagyobb ívű kodifikációs ajánlásokat megfogalmazni, esetleg elegendő kisebb módosításokat javasolni, vagy pedig megállapíthatjuk, hogy a modern kor kodifikátorai remek munkát végeztek, s a tényállást illetően nincs jogalkotási teendőnk.

A dolgozat legterjedelmesebb részében olvashatunk a hatályos magyar szabályozás jellemzőiről, ismétlődően és széleskörűen utalva a magyar bírói gyakorlat kérdéseire, elemezve az elmélet s a gyakorlat sarkalatos pontjait, többször megoldási javaslatot kínálva egy-egy problémára. Ilyen részletes elemzéssel találkozhatunk különösen az elkövetési magatartás, illetve a bűncselekmény eredményeként elismert kár kérdéseinek ismertetésénél, e tekintetben ugyanis a világ változásával olyan új lehetőségek tárultak fel a csalók előtt is, amelyek nem könnyítik meg a jogalkotó munkáját.

A csalás szerepe messze túlmutat anyagi jogi jelentőségén. E tényt felismerve foglalkozik a dolgozat a csalás kriminológiai vetületével is, amellyel a kriminológia egy rendkívül aktuális, vagyon elleni problémakörébe enged betekintést, érzékeltetve – egyebek mellett – a kriminálpszichológiai s az oksági kérdéseket egyaránt.

A büntetőjog egyes elemei – így a csalás tényállása is – nemzetspecifikusak, azaz áthatják olyan szempontok, amelyek kizárólag az adott állam büntetőjogára jellemzőek. A megtévesztő, profitorientált magatartások esetében tévedés lenne azonban azt hinni, hogy e cselekményeknek nincs országhatárokon átívelő jelentősége. Az európai egység megteremtésével, az integráció elmélyülésével a csalók számára is új dimenziók nyíltak meg. A fenti szempontokra tekintettel egy átfogó megközelítésre törekvő disszertáció nem mellőzheti a csalás közösségi színterének bemutatását sem. A téma feldolgozása több szempont miatt is indokolt. Ezek közül mindenképpen említendő az a napjainkra már megkérdőjelezhetetlen tény, hogy a büntetőjog átlépte a nemzetállami határokat, s annak európai síkja, mint a büntetőjog új megközelítése, sajátos dimenziót jelent. Ez a folyamat persze azt is eredményezi, hogy a korábban kikezdhetetlennek hitt, már-már kőbe vésettnek tűnő dogmatikai kijelentések megkérdőjeleződnek, de legalábbis azok újragondolására kényszerülnek a tagállami szemlélethez szokott büntetőjogászok. Egy roppant praktikus tény miatt sem volt mellőzhető e kérdéskör részletes vizsgálata. Közismert, hogy az Európai Unió költségvetéséből minden évben jelentős összegeket fordítanak különféle kezdeményezések finanszírozására, amelyek csalárd megszerzéséért ádáz harc dúl. E

tendenciák cselekvésre késztették a közösségi döntéshozókat, s ennek eredményeként több, a büntetőjogot érintő norma született meg e tárgykörben. E vonatkozásban célul tűztük ki – a közösségi reláció áttekintését követően – annak vizsgálatát, hogy a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségeinknek eleget tettünk-e, és ha igen, akkor a magyar jogalkotó hogyan biztosította e kötelezettségek összhangját, egyáltalán biztosította-e ezt az összhangot. Ennek során adódott a feladat, hogy a közösségi vállalásainknak megfelelően megalkotott vonatkozó tényállást is részletesen áttekintsük, s utaljunk azokra a magyar jogban korábban ismeretlennek számító tényállástani kérdésekre is, amelyek immáron a hazai büntetőjogi gondolkodás részét kell, hogy képezzék.

A dolgozat konklúziójaként – a vizsgált témakör többirányú megközelítésének köszönhetően, akár normaszöveg szintjén is – olyan megoldási javaslatok is megtalálhatóak, amelyek elősegíthetik azt, hogy a jogalkotás adekvát válaszokkal feleljen a csalárd magatartások jelentette kihívásokra.

II. A KUTATÁS MÓDSZEREI, FORRÁSAI

Az értekezés komplex módon közelít a csalás értelmezésének problémaköréhez, s a szerkezeti felépítésre is figyelemmel megállapítható, hogy váltakoznak az alkalmazott kutatási módszerek, melyek minél szélesebb körű alkalmazása lehetővé teszi azt, hogy a dolgozat témáját mint egészet, de akár annak csupán egyes szegmenseit is kellő mélységben tekinthessük át. Ez eredményezi azt, hogy a szakirodalomban korábban nem vizsgált olyan kérdésekre is választ kaphassunk, amelyekre a kutatási módszerek sokszínű alkalmazása nélkül nem kaphatnánk feleletet.

A disszertáció tehát nem egyes módszerek önálló alkalmazására törekszik, hanem problémaorientált elemzési rendszert tükröz, hiszen gyakran a konkrét kérdés vizsgálatának rendeli alá a különböző módszereket. Nem ritka, hogy egy-egy kérdést vizsgálva visszanyúl a történeti rész megállapításaihoz, vagy a külföldi megoldásokat veszi az összehasonlítás alapjául, s az így levonható következtetéseket, kutatási eredményeket nem különálló fejezetben, hanem az adott szerkezeti egységbe integrálva, a konklúziókat szintetizálva fogalmazza meg.

E célkitűzések elérése érdekében a dolgozat jelentős szerepet tulajdonít az első magyar Büntető Törvénykönyv, a Csemegi-kódex korszakának, azért e korszak elemző-értékelő bemutatása kiemelten fontos. Ezen belül az elméleti fejtegetések mellett szerepet kap egyes témakörök gyakorlatorientált feldolgozása is – ilyen például a korabeli felsőbírósági gyakorlat áttekintése. A csalás magyar jogtörténetére azért is feltétlenül indokolt volt kitérni, mert meggyőződésünk, hogy a jövőre vonatkozó de lege ferenda javaslatok megfogalmazására és kellően megalapozott következtetések levonására kizárólag a korábbi szabályozás és az ahhoz kötődő gyakorlat elemzése után kerülhet sor.

A tudományos munka a csalás hatályos szabályozását illetően összehasonlító szemléletre törekszik, ezért – ahol erre a tartalmi és terjedelmi keretek lehetőséget biztosítanak – utal az osztrák, illetve a német érintkezési pontokra. Nem öncélú a

választott országok jogi szabályozásának vázolása. Azon túl, hogy fontos szerepet gyakoroltak hazánk jogfejlődésére, olyan kifinomult dogmatikai szemlélet jellemzi az említett területek büntetőjog-tudományát, amely önmagában is indokolhatná mindkét szabályozás átfogó bemutatását. E megközelítés tehát – tekintettel a csalás tényállásának sajátosságaiból adódó komplexitásra – nem nélkülözhető. A külföldi minták azonban nem csupán a jogalkotói, illetve a jogalkalmazói álláspontok ütköztetésére szolgálnak, hanem – természetesen szem előtt tartva a büntetőjogi keretek különbözőségét – segítségükkel a hazai szabályozás jövőjét is megalapozhatjuk, de legalábbis elgondolkodhatunk más európai megoldási variánsokon is. E tekintetben is rendelkezik a dolgozat sajátos vonással: egyfelől önálló fejezetben, tehát szeparáltan kezeli a külföldi kitekintést, másfelől azonban – ezen túlmenően – összekapcsolja az egyes jogintézményeket, természetesen csupán ott, ahol erre megvan a lehetőség, azaz az összehasonlított jogrendszerek mindegyikében megtalálható az adott jogintézmény. Ez utóbbi módszer technikailag azt jelenti, hogy akár a hatályos magyar szabályozásnál utal a német, illetőleg az osztrák párhuzamra, esetleg ellentétre, s a módszer fordítva is igaz. Úgy véljük, hogy azért lehet szerencsés e megoldás, mert a problémafelvetésnél áttekinthető több, arra adott válasz is – a felesleges ismétlések elkerülése végett természetesen pusztán az utalás szintjén –, míg a külön fejezetben történő elhelyezés biztosítja az egységes, rendszerszemléletű áttekintés lehetőségét.

Szintén a módszerek bemutatása kapcsán kell kitérni egy további rendkívül fontos követelményre. Minden tudományos munkától elvárt, hogy témáját tekintve logikus felépítésű egészet alkosson. Ezt az elvet szem előtt tartva mindvégig törekedtünk arra, hogy a disszertáció e lineáris módszert alkalmazva találja meg végleges formáját. Ennek megfelelően azt a logikát követhetjük nyomon a dolgozat fejezeteiben, hogy a magyar – s terjedelmi korlátok miatt kizárólag a magyar – történeti fejlődés vezeti be a hatályos magyar szabályozás bemutatását, s így a hazai változásokat folyamatában szemlélhetjük. Ezután következik a két külföldi megoldást vizsgáló rész, majd pedig a csalás kriminológiai, később pedig a közösségi jogi vonatkozásairól olvashatunk. Végül a korábbi fejezetekből levont tanulságok eredményeit tükrözi a de lege ferenda

javaslatokat megfogalmazó utolsó szerkezetei egység. Ennél a pontnál tartjuk indokoltnak megemlíteni azt a fontos szerkesztési elvet, hogy az általunk követett álláspontokat nem összegzésként határozzuk meg, hanem minden esetben azt adott fejezetben jelezzük a helyesnek tartott elképzelést.

Az értekezés – tárgya miatt – nem nélkülözheti az interdiszciplináris szemléletmódot sem. Ez jelenti egyfelől azt, hogy más jogágak területeit is bevonjuk a vizsgálódási körbe, másfelől kifejezetten jogon kívüli tudományterületeket is érintünk. Előbbire a sértett életkorából eredő problematika polgári jogi vetületeinek vázolása, míg utóbbira a csalás kriminológiai aspektusait bemutató fejezetben vizsgált pszichológiai momentumok szolgálhatnak példaként. A kriminálpszichológiai kitekintés azért sem mellőzhető, mert kevés olyan bűncselekmény van, amelynek elkövetése során olyan szinte kizárólagos jelleggel és rendkívül markánsan dominál a pszichológiai momentum, mint a csalásnál.

A dolgozat tételes jogot tárgyaló fejezetei igényelték a dogmatikai elemzést, amelynek segítségével lehetővé vált rendelkezések rendszerezése, s ezzel összefüggésben a logikai összefüggések kidolgozása is, az elméleti és gyakorlati megközelítés pedig egyaránt indokolta a kritikai módszer alkalmazását.

III. A KUTATÁS EREDMÉNYEI ÉS HASZNOSÍTÁSI LEHETŐSÉGEI

1. A dolgozat elkészítése során komoly kihívással kellett szembesülnünk: hetven esztendő büntetőjog-tudományának adósságát kellett – legalább részben – törleszteni. Ez az adósság az 1700-as időszakot megelőző korszakra nézve talán még nagyobb, ugyanis – tudomásunk szerint – erre az érára vonatkozóan nem készült tudományos igényű monográfia. Erre – a dolgozat ívének megtartására figyelemmel – magunk sem vállalkozhattunk, ám mindenképpen nagyobb teret kívántunk szentelni az Angyal Pál által is kevéssé vizsgált, ám meglátásunk szerint annál nagyobb jelentőséggel bíró hazai jogtörténeti fejlődésnek. Így hát egészen Szent István időszakáig véltük indokoltnak visszatekinteni. E szükségszerűséget több indok is alátámasztotta. Egyfelől – mint említettük – Angyal kevés teret szentelt munkájában a jogtörténeti kitekintésnek, ami István korszakának tekintetében egész egyszerűen azt jelenti, hogy mellőzte a kor szabályozásának vizsgálatát, s vonatkozó monográfiájában is kizárólag az 1700-as évektől mutatja be a csaláshoz kapcsolódó deliktumok fejlődéstörténetét. Másfelől nem volt azért sem mellőzhető az államalapítás korának érintése, mert már ekkor szerepelt István törvényei között csalás-szerű cselekmény.

2. A de lege ferenda javaslatok kellő alappal történő megfogalmazásának igényére is tekintettel a csalás szempontjából leglényegesebb normákat érintve jutunk el két, a hazai jogfejlődés szempontjából rendkívül fontos tervezethez, az 1795-ös és az 1843-as javaslatokhoz. Mivel mindkettő a Csemegi-kódex kodifikációs előzményének tekinthető, valamint a csalás tényállásának önállóvá válásáért folytatott koncepcionális küzdelemben csak nehezen felbecsülhető jelentőséggel bíró megoldást tartalmazott, így nélkülözhetetlen volt ezek beépítése a disszertációba. Jogtörténeti vizsgálódásaink során egyértelműen nagyobb teret kellett engednünk a Csemegi-kódex vonatkozó tényállásának, s a hozzá kapcsolódó elméleti-gyakorlati törekvések bemutatásának. Úgy véljük, hogy a kódex – s Csemegi – büntetőjog-történeti jelentőségét szükségtelen bemutatnunk, ezért csupán utalunk arra, hogy álláspontunk szerint nem pusztán az az érdeme Csemeginek, hogy megalkotott egy koherens normarendszert, hanem az is – s

ez legalább ugyanolyan jelentőségű, ha nem nagyobb –, hogy sikerült átjutnia művével a magyar törvényhozás útvesztőin; ez már akkoriban sem lehetett egyszerű feladat.

3. Az 1961. évi V. törvény alapvető változásokat indukált a magyar büntetőjogban. A csalás – a Csemegi-kódex óta már bátran mondhatjuk – önálló deliktumként való szabályozását nem érintette, azonban a tényállás tartalmát a korábbi szabályozáshoz képest jelentősen módosította. Az e jogszabályban meghatározott normaszöveg viszont tulajdonképpen változtatás nélkül – az alaptényállás vonatkozásában mindenképpen így – került be a jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvbe.

4. A dolgozat legterjedelmesebb része a hatályos magyar szabályozással foglalkozó fejezet. Ebben a szerkezeti egységben is – csakúgy, mint a történeti, illetve a külföldi kitekintés esetében – egységes szemléletet tükrözve, ám mégis jól elhatárolható módon jelenik meg az elmélet és a gyakorlat. Az ilyetén módon történő megközelítésre azért esett a választásunk, mert a dolgozat tárgya olyan bűncselekmény, amely hosszú régmúltra tekint vissza, hisz előképei már a római jogban megjelennek, ám minden korszak jogalkotója más és más módon próbált gátat vetni a csalárd gazdagodási szándéknak. Az elmélet és a gyakorlat szintetizáló bemutatásával tehát arra is választ kaphatunk, hogy ezek a törekvések mennyire realizálódtak a gyakorlatban, s mennyire váltották be a jogalkotók által hozzájuk fűzött reményeket. Ugyanakkor egyfajta visszacsatolást is jelent e szemlélet, hiszen az is kirajzolódik, hogy a gyakorlat igényeire reagált-e, és ha igen, akkor milyen módon a jogalkotó.

5. Hosszú évszázadokon keresztül komoly viták tárgyát képezte az, hogy a csalás megnevezés alatt szabályozott tényállás miért is szükséges, milyen értéket véd, modern kifejezéssel élve mi a jogi tárgya? A Csemegi-kódex szakított azzal a még az 1843-as anyagi jogi javaslatban is meglévő jogalkotói hezitálással, ami álláspontunk szerint – egyebek mellett – gátja volt annak, hogy egy modern, a gyakorlat számára is jól alkalmazható tényállást alakítson ki a törvényhozó. A kódex egyértelműen a vagyon elleni jellegét hangsúlyozta a cselekménynek, s ez a koncepció napjainkra is megőrződött. Nem tehetünk félre azonban egy másik értéket sem, amely mindezidáig

ugyan csupán kevés figyelmet kapott mint lehetséges jogi tárgy, ám a büntetőjogi értékelés körében megkerülhetetlennek véljük, ez pedig nem más, mint a bizalom.

Álláspontunk szerint a csaló nem csupán azért kell, hogy felelősséggel tartozzék, mert a jogtalan profit megszerzése motiválja. Ez kétségtelenül leképezhető a csalás vagyon elleni jellegében is. Azonban a bírót a szankció megválasztása során annak a ténynek is befolyásolnia kell, hogy a nyerészkedés más megtévesztése útján történik, tehát az elsődlegesen bizalomra épülő interperszonális viszonyt alapjaiban kérdőjelezi meg az elkövető, s ezáltal sokkal jelentősebb, társadalmi relációban mérhető kárt okoz, mint „csupán" a vagyoni érdeksérelem. Ez a következmény sehol sincs nevesítve, mivel olyan metajurisztikus körülményről van szó, amelynek a megsértését kizárólag roppant körültekintő értékeléssel tudja feltárni a jogalkalmazó. Különösen erőteljesen érvényesül a csalás bizalmat sértő jellege, amikor az elkövető olyan jótékony célok érdekében (például rászorulók megsegítése) fordul a passzív alanyokhoz (sértettekhez), amelyek általában anyagi hozzájárulásra bírják a megtévesztetteket, majd a befolyt javak nem, vagy nem teljes egészében jutnak el azokhoz, akiknek az „érdekében" eljárt az elkövető.

6. A csalás vonatkozásában általában mellőzött kérdés annak elkövetési tárgya, pedig álláspontunk szerint kiemelt jelentőséggel bír. *Errare humanum est*, vagyis tévedni emberi dolog – idézhetnénk a csalás viszonylatában is az örök bölcsességet. Ez az állítás – már a törvényszöveg nyelvtani értelmezése nyomán is – azt jelenti, hogy más természetes személynek kell az elkövető magatartásának hatására tévedésbe esni, vagy abban maradnia. Nyilvánvaló, hogy nem természetes személy jogalany (gazdasági társaság, de említhetjük akár magát az államot is) esetén fogalmilag kizárt mindkét lehetőség, hiszen ezeket az entitásokat legfeljebb kár érheti, s így sértettjei lehetnek a csalásnak, de csak úgy, ha természetes személyen keresztül valósul meg a vagyonukat károsító rendelkezésre ösztönzés.

Ennek azért van jelentősége, mert vizsgálandó a csalás megállapítása azon esetben, amikor nem személyt, hanem például egy gépet, automatát, berendezést „téveszt meg"

az elkövető. Mire gondolhatunk? Bár a technika fejlődésével talán háttérbe szorult, de semmiképpen sem tűnt el az elkövetési magatartások azon típusa, amikor különböző automaták (például italautomaták) kínálatának igénybevétele esetén az elkövető nem az áruért járó ellenértéket dobja be az automatába, hanem annak ellenőrzőegységét megtévesztve csekélyebb értékű érméket. Hazánkban a ’90-es években gyakori elkövetési mód volt, amikor a szomszédos kelet-európai országok pénzérméit felhasználva jutottak a csalók olcsóbban különböző termékekhez, mivel a gép – a fizikai paraméterek egyezősége miatt – úgy érzékelte, hogy az adott ügylet igénybevételéhez szükséges magyar érmét dobtak be, vagyis az áru ellenértékét pontosan megfizették, ehelyett annak töredékét érő külföldi érme landolt a gépben.

Gondolhatjuk azt, hogy a fenti gondolatmenetnek csekély a gyakorlati jelentősége a bűncselekmények vonulatát szemlélve, hiszen a fenti, illetve az ahhoz hasonlóan megvalósuló magatartások során a szabálysértési értékhatáron belül mozog a kár összege. Ez kétségtelenül igaz, de gondoljunk csak arra, hogy a világ több országában, s napjainkban már hazánkban is, kezd elterjedni az automaták azon típusa, amely révén készpénzátutalási-megbízásokat lehet egy terminál segítségével teljesíteni, a postai alkalmazott igénybevétele nélkül. Egy-egy jelentősebb összegű csekk pedig gyakran önmagában nemhogy eléri, de meghaladja a bűncselekményi – jelenleg húszezer forintos – értékhatárt.

7. A csalás elkövetési magatartása – bár első pillantásra egyértelműnek látszik – szintén felvethet értelmezési problémákat. A dolgozat a hatályos – elméleti és gyakorlati – megközelítésekből kiindulva értelmezi a tényállási elemet és mintegy közvetítő álláspontot elfoglalva fogalmaz meg következtetéseket. Az elemzés során adódott a lehetőség, hogy a tévedésbe ejtést és a tévedésben tartást a cselekvőség oldaláról is áttekintsük, így részletesen bemutatjuk mindkét magatartás esetében az aktív és a passzív formában történő elkövetést, külön figyelmet fordítva a ráutaló magatartással történő elkövetés lehetőségére.

A fentiek előrebocsátása mellett azonban azt is meg kell jegyeznünk, hogy nem csupán a csalást lehet megtévesztéssel elkövetni, s azon túl, hogy dogmatikailag megalapozott véleményt lehessen formálni az elkövetett cselekményről, a büntetőjogi szankció szempontjából sem irreleváns annak megítélése, hogy valóban a csalás tényállásába illeszkedik-e az elkövető magatartása. A probléma kiindulópontja ott keresendő, hogy ha egy dolgot „csal ki" az elkövető a passzív alanytól, illetve a sértettől, akkor az a tényállási elemeket tekintve mind a csalás, mind a lopás bűncselekményének elemeit kimerítheti, ezért valamilyen szempont alapján el kell határolni az ilyen magatartásokat. Tekintettel arra, hogy e problémát az elmélet csupán perifé rikusan kezeli, ám a gyakorlatban komoly jelentőséggel bír, bemutattuk az ehhez kapcsolódó dogmatikai megközelítéseket is.

Az elkövetési magatartáshoz szorosan kapcsolódik a tévedés fogalma, ezért indokoltnak tűnt a tévedés fogalmát mint a tényállás centrumában álló kifejezést áttekintenünk, majd elemeztük annak immanens összetevőit.

8. A csalás vonatkozásában komoly jelentőséggel bír az elkövetési magatartás és a kár közötti okozati összefüggés, még akkor is, ha a törvényalkotó ezt csupán egy nagyvonalú – bár kétségkívül praktikus és gyakorlati szempontból talán problémamentes – jogtechnikai megoldással („és ezzel") jelzi, így vágva át a gordiuszi csomót.

A befejezett alakzat okozati összefüggést ráadásul kettős és – ha a törvényszöveget vesszük kiindulópontként – közvetett kauzalitás jellemzi. Ezzel arra kívánunk utalni, hogy egyfelől okozati összefüggésben kell, hogy álljon az elkövetési magatartás a vagyoni rendelkezéssel, ami azt jelenti, hogy a tévedésbe ejtésnek, illetve abban tartásnak kell kiváltani a vagyoni rendelkezést, másfelől az így kiváltott vagyoni rendelkezésnek kell a kárt okoznia, azaz nem közvetlenül az elkövetési magatartás eredményezi a kárt, hanem az azáltal involvált vagyonjogi rendelkezés. Fontos tehát hangsúlyoznunk, hogy – legalábbis a csalás keretein belül – az elkövetési magatartás önmagában és közvetlen módon nem idézheti elő a kárt.

9. A vagyoni rendelkezés a passzív alany olyan magatartása, amellyel közvetlenül kárt okoz. A rendelkezés kifejezést használva rögtön asszociálhatunk egy másik jogterületre is – nevezetesen a polgári jog területére –, ahol annak több szegmensében jelentőséggel bír a vagyon feletti diszponálás. Ebből következően kérdésként felmerülhet, hogy milyen relációban van egymással a polgári jogban ismert rendelkezés, illetve a büntetőjogban ismert rendelkezés. A dolgozat alapos dogmatikai elemzés során veti össze a büntetőjogban, valamint a polgári jogban ismert rendelkezés fogalmát, s mutat rá a hasonlóságokra, illetőleg a különbözőségekre.

10. A vagyoni hatályú rendelkezés párhuzamos vonatkozásain túl más tényállási elem is rendkívül szorosan kapcsolódik a polgári jog terrénumához. A csalással okozott kár problematikája azonban – a polgári jogi relációt feltétlenül elismerve – büntetőjogi szempontból is kiemelt jelentőséggel bír. Egyfelől az alaptényállás eleme, emiatt megköveteli annak vizsgálatát, hogy a bűncselekmény elkövetésével okozati összefüggésben merült-e fel kár. Másik aspektusból viszont a minősítés szempontjából bír relevanciával a kár, pontosabban annak mértéke, mivel a jogalkotó – vagyon elleni bűncselekményről lévén szó – az okozott kár nagyságát alapul véve rendel a nagyobb kárhoz súlyosabb szankciót. A disszertáció ekörben vázolja a kár fogalmi megítélésének lehetőségeit, majd bemutatja, hogy a hazai tudomány és a gyakorlat ezek közül melyiket ismeri el, s e választás milyen konkrét problémákat eredményez.

A dolgozat fontos része a kármérték meghatározásának problematikáját bemutató egysége. Itt olyan – a csalás hazai értelmezésének viszonylatában talán még egyáltalán nem tárgyalt – kérdéskört érintünk, amely elméleti szerepe mellett gyakorlati nehézségeket is felvet. Álláspontunk szerint a kár nagyságának meghatározása általában – de közel sem minden esetben – egyértelmű, ha forint pénznemre követték el a csalást. Ez következik abból is, hogy a büntetőeljárás során forintban kell meghatározni a kár nagyságát, mivel a jogalkotó is forintban határozta meg az egyes értéksávokhoz tartozó összegek nagyságát. Sajátos problémát képezhet azonban a cselekmény akkor, ha nem forintra, hanem egyéb pénznemre, illetve pénznemben követték el a csalást. Mit tekinthetünk abban az esetben forintkárnak, ha a passzív

alany például euróban kifejezett kárt okoz? Mi lesz az átváltás kulcsa? Ehhez kapcsolódó problémaként jelentkezik, hogy az említett esetben mi lesz az átváltás időpontja? Az elkövetés ideje? Ez nem feltétlenül esik egybe a kár bekövetkezésének idejével. A vagyoni rendelkezés napja? Ez sem biztos, hogy kétséget kizáró módon megállapítható, különösen mulasztással elkövetett rendelkezés esetén. A kár bekövetkezésének napja? Irányadó lehet ez akkor is, ha a kár nem egy időpontban következik be? Közel sem egyértelmű a probléma megítélése, pedig ha csupán napjaink hektikusan ingadozó forint árfolyamára gondolunk – amikor nem csupán két nap között, de akár egy napon belül is jelentős árfolyam-elmozdulások figyelhetőek meg a forint erősödését vagy gyengülését illetően –, beláthatjuk, hogy nem mellékes a kérdés megítélése. Szemlélhetjük másik példán keresztül is a kármeghatározás nehézségeit. Hogyan állapítandó meg a kár abban az esetben, ha a csaló értékpapírra nézve, méghozzá részvényre követi el a bűncselekményt, vagyis a passzív alany részvényre nézve tesz kárt okozó rendelkező nyilatkozatot. Ebben az esetben miként lehet, illetve meg lehet-e ítélni egzakt, objektív módon a kár nagyságát? Szintén adódik a probléma, hogy melyik időpontot tudjuk, illetve lehet figyelembe venni az értékpapír „forintosíthatósága” érdekében, vagyis azért, hogy annak értékét forintban ki tudjuk fejezni. Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre is keressük a választ a kár problémakörében.

11. Nem tartottuk mellőzhetőnek – a korábban már említett okok miatt – a német, valamint az osztrák szabályozás áttekintését sem. Különös figyelmet fordítottunk arra, hogy mindkét megoldást a saját – a magyartól esetlegesen eltérő – dogmatikai rendszerében elemezzük-értelmezzük, elkerülve így a magyar dogmatikatranszfer lehetőségéből eredő helytelen megközelítést. Általánosságban egyébiránt megjegyezhetjük, hogy az alaptényállás esetében a legtöbb tényállási elem a magyar szabályozáshoz hasonló módon került rögzítésre, lényegesebb eltérést tapasztalhatunk azonban a minősített esetek rendszerében, s – a magyar tényállásból hiányzó – privilegizált magatartások körében.

12. Az értekezés olyan tényállást vizsgál, amely hosszú évszázadok óta jelen van a társadalom mindennapjaiban, emiatt külön fejezetben foglalkozunk a csalás kriminológiai vetületével. A vizsgálódás során előtérbe helyezzük a csalás kapcsán hazánkban ritkán említett kriminálpszichológiai momentumot. A felek viszonyában – s ez ugyancsak a csalásra kifejezetten jellemző körülmény – kizárólag azon múlik a cselekmény befejezetté válása, hogy mennyire meggyőző a megtévesztő magatartás. A sértett (passzív alany) hisz, mert hinni akar; ha nem akarna hinni, akkor az elkövetőnek esélye sem lenne befejeznie cselekményét, hiszen annak szükségszerű, nélkülözhetetlen részese a kooperatív másik fél. Akkor érheti el csak a csaló a célját, ha kellő meggyőzőerővel képes hatni áldozata pszichéjére. Ennek kapcsán kitérünk az elkövetés lehetséges okainak bemutatására, s az elkövetői oldal okságán túl arra is, hogy – ez a hazai irodalomban e tényállás viszonylatában talán az újdonság erejével hat – miért válik a sértett az elkövetés sértettjévé.

13. Hosszú időn – évszázadokon – keresztül az állami szuverenitás markáns megtestesítője, kikezdhetetlennek tűnő bástyája a büntetőhatalmi igény, illetve az annak érvényesítéséhez fűződő kizárólagos állami lehetőség volt. E teória azonban megdőlni látszik, hiszen a tagállamok akaratából létrehozott entitás egyre több mozgásteret követel magának a jogalkotás minden területén, ez alól nem képez, nem képezhet kivételt a büntetőjog területe sem, bár feltétlenül megjegyzendő, hogy a szuverenitás ezen szegmenséről csak rendkívül nehezen, hosszú és kitartó presszió után tudnak, akarnak a tagállamok lemondani. A disszertációban áttekintjük a vonatkozó hatályos közösségi szabályokat, s bemutatjuk azt is, hogy milyen új dogmatikai kihívásokkal kell megküzdenie a hazai büntetőjognak a közösségi jog térnyerése miatt.

14. A büntetőjog feladata, hogy adekvát válaszokat adjon a társadalomban jelentkező kihívásokra. A jelenleg készülő Büntető Törvénykönyvnek is ezen célokat kell szem előtt tartania, s a kodifikáció során esetleg megfontolandóak lehetnek az alábbi megjegyzések.

A csalás alaptényállásának szabályozása – tekintettel a történeti fejlődésre is – megfelelőnek tűnik. Az okozott vagyoni kár nagysága a cselekmény mikénti minősülését befolyásolja. Tekintettel arra, hogy a csalás vagyon elleni jellege domináns, a kár mértékéhez igazodó differenciálás indokolt. Ugyancsak szerep jut a minősülésnél a bűnszövetségben, a közveszély színhelyén és az üzletszerűen történő elkövetésnek. E körülményeket továbbra is szabályozni kell, ezek mellett azonban figyelemre méltóak lehetnek az alábbi új elemek is, melyeket akár normaszöveg-javaslatnak is tekinthetünk:

a) hivatalos személyként e jelleg felhasználásával, avagy hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével;
b) a vagyoni előny jótékony/közhasznú célra történő felhasználásának színlelésével ;
c) más gazdasági szükséghelyzetbe sodrásával

történő elkövetés.

a) A *hivatalos személyként e jelleg felhasználásával, avagy hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével* történő elkövetés a csalás társadalomra való veszélyességét fokozza, méghozzá jelentős mértékben, ugyanis az állampolgár így nem csupán a másik személyben csalódik, hanem megrendül az állam nevében történő eljárásokba vetett bizalma is. Alátámasztható más érvekkel is e minősített eset szükségessége. A hivatalos személy elleni erőszak bűncselekményének vonatkozásában az állandó bírói gyakorlat azon az álláspontón van, hogy az eljárás alá vont személy akkor is köteles együttműködni, ha az eljárás nem jogszerű, kivéve, ha egyértelműen és első látásra jogszerűtlennek minősíthető az intézkedés. Tehát a büntetőjog a hivatalos személyek működéséhez szükséges többlet büntetőjogi védelmet biztosítja, ezért célszerű a társadalom többi tagját is védelemben részesíteni a hivatalos személyek által elkövetett megtévesztő, károsító magatartásoktól.

A magyar társadalom jelentős része nagyobb bizalommal juttat vagyoni előnyt a hivatalos személy által kért célra, mivel bízik mind az eljárás, mind a cél jogszerűségében, hitelességében. S pontosan a hivatalos jellegbe vetett

közbizalom megingatására való alkalmassága miatt indokolt az ilyen magatartások súlyosabb megítélése. A fordulat második részében található kitétel (*hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével*) pedig még durvább támadás a jogi tárgyak ellen, ugyanis ebben az esetben nem is létezik – szemben az első esettel – a „*hivatalos személy*” személyes kvalifikáltsága: egyfelől tehát megtéveszti a passzív alanyt az elkövető a hivatali jelleg színlelésével, másfelől – ezen túl – a csalást is megvalósítja.

b) A *vagyoni előny jótékony/közhasznú célra történő felhasználásának színlelésével* történő elkövetés ugyancsak a komolyabb társadalomra veszélyességgel igazolható. Az 1990-es évektől kezdődően egyre gyakrabban fordul elő, hogy az elkövetők különféle jótékony célra gyűjtenek adományokat, melyeket nem továbbítanak a passzív alanyok számára megjelölt személyekhez, szervezetekhez. E magatartásukkal az elkövetők nem csupán a korábban már megjelölt jogi tárgyakat (vagyon, bizalom) támadják, hanem az állampolgárokban meglévő (meglévő?) társadalmi szolidaritás érzését is semmibe veszik. A jótékony és a közhasznú célra hivatkozással elkövetés közül – a jogalkotó megítélése szerint – az egyik fordulat emelendő be a törvénybe, a választáshoz figyelembe vehetőek az alábbi szempontok:

- *„a vagyoni előny jótékony célra történő felhasználása”*

Ebben az esetben szűkebb büntetőjogi védelmet biztosíthatunk a cselekménnyel szemben, s így megtartható az a differenciálás, ami indokolt ahhoz, hogy csupán ott legyen büntetőjogi beavatkozás, ahol feltétlenül szükséges a társadalom védelme érdekében. A jótékony cél meghatározása pedig a bíró mérlegelési jogkörébe tartozna, az eset körülményeinek függvényében.

- *„a vagyoni előny közhasznú célra történő felhasználásának színlelésével”*

E minősítő körülménnyel szélesebb körben lenne meghúzva a büntetőjogi védelem határa, azonban kivédhető lenne az esetlegesen felmerülő gyakorlati probléma (és esetlegesen a határozatlan tartalmú büntetőtörvény problémája), mivel a közhasznú célokra vonatkozóan a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény 26. § c) pontja – taxatív felsorolással – egyértelmű jogszabályi hátteret nyújt.

c) A *gazdasági szükséghelyzetbe sodrással* történő elkövetéshez elöljáróban hozzá kell tennünk, hogy a csalás esetében fontos szempont az okozott kár nagysága, ezt helyesen ismerte fel a jogalkotó. Nem minden esetben fejezi ki azonban az okozott kár mértéke az elkövetett cselekmény tényleges társadalmi hatását, ugyanis nagyon gyakran a súlyosabb minősítéshez szükséges értékhatárt el nem érő elkövetés az adott sértett viszonylatában olyan rendkívül súlyos következményeket tud okozni, amelynek szankcionálásához nem elegendő a bíró számára a büntetési tételkereten belül biztosított mérlegelési lehetőség. Erre tekintettel véljük célszerűnek beemelni a törvénybe – hasonlatosan a német megoldáshoz – e minősített esetet. Részben eltérő jogpolitikai megfontolással javasoljuk azonban e minősítő körülmény felvételét a törvénybe. A német szemlélet nem a sértett gazdasági szükséghelyzetét veszi figyelembe, hanem harmadik személyét, például a sértett hitelezőjét. Ezért tartanánk indokoltnak, hogy az értékelés körébe a sértettet is bevonjuk, hiszen az ő gazdasági ellehetetlenítése is ugyanolyan fokban veszélyes a társadalomra, mint egy harmadik személyé.

Nem csupán minősítő körülmény esetében tartanánk szükségesnek a tényállás újragondolását, hanem indokolt lehet egy privilegizált eset beiktatása is. Megfontolandónak véljük az osztrák szabályozásban meglévő szükségcsalás indokait. Erre tekintettel elképzelhetőnek véljük a következő normaszöveg beiktatását: „*Aki a kisebb értékre megvalósított csalást gazdasági kényszerből követte el…*” Ezzel értékelhetnénk egyfelől az elkövetés motívumát, amely – jellegénél fogva – pontosan

nem körülírható, és a megállapítása a bíró bölcs belátására lenne bízva, másfelől kizárólag csekély értékű elkövetésre vonatkozhatna az enyhébb megítélés. Úgyszintén kizárt lenne e privilegizált eset megállapíthatósága, ha valamilyen minősítő körülményt realizálna az elkövető.

15. A disszertáció eredményei több területen is hasznosíthatóak. Ezek közül elsőként említendő a büntetőjog-tudomány belső fejlődésének elősegítése. A dogmatikai elemzések, a többféle módszer alkalmazása, korábban csupán perifférikusan kezelt problémák részletes elemzése feltétlenül hasznosítható a tudományterület esetében. Ezen túlmenően azonban más jogterületek számára is nyújt újdonságot a dolgozat, hiszen számos olyan kapcsolódási pontot megjelöltünk, amely más jogág esetében is elősegítheti annak elméleti továbbfejlesztését. Nem mellőzhetjük a felsorolásból azt sem, hogy a jogtudományon túl más tudományokat is új ismeretekkel gyarapít, ilyen például a kriminológia, a szociológia, de említhetjük akár a pszichológiát is.

Az elméleti megállapításokat természetesen be lehet, illetve kell építeni az oktatásba is, hiszen a büntetőjog általános és különös részre vonatkozó kérdéseivel egyaránt foglalkozik a dolgozat, s eredményei hasznosíthatók a kriminológia számára is, így az oktatás szempontjából is több területet fog át.

Tekintettel arra a törekvésünkre, hogy az értekezés ne csupán elméleti szemszögből vizsgálódjon, hanem a gyakorlat igényeit is szem előtt tartva keressen a feltett kérdésekre adekvát válaszokat, ezért úgy véljük, hogy a munka eredményei a praxis számára sem haszontalanok, s a jogalkalmazás számos területén alkalmazhatóak.

Végül, de semmiképpen sem utolsósorban a de lege ferenda javaslatok körében kifejezetten a jogalkotásnak is címeztünk javaslatokat. Ezeken túl a dolgozat egésze hasznos lehet a törvényalkotás számára, hiszen a csalás hatályos tényállását több kontextusból vizsgálva olyan következtetéseket fogalmaztunk meg, amelyek a témával összefüggő jogalkotási munka során felhasználhatóak, ezáltal segítséget nyújthatnak az elméleti és gyakorlati anomáliák kiküszöböléséhez. A disszertáció egésze alapot

adhat arra, hogy a klasszikusnak számító csalás szabályozását napjaink igényeihez igazítva adjunk adekvát válaszokat a büntetőjog legújabb kihívásaira.

IV. A DISSZERTÁCIÓ TÉMAKÖRÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

1) A váltóval kapcsolatos bűncselekmények XIX. századi történetéhez
In.: *Doktoranduszok Fóruma - 2003. november 6.*, Miskolc, 2004

2) A csalárd bukás néhány történeti és dogmatikai kérdése
In.: *Jogtörténeti Szemle*, 2004. évi 3. szám, 31-34. old.

3) A hitelsértés
In.: *Collega*, 2005. évi 2. szám, 109-111. old.

4) A csalárd és vétkes bukás a Csemegi-kódexben
In.: *Doktoranduszok Fóruma - 2004. november 4.*, Miskolc, 2005

5) Das Problem des Alters des passiven Subjektes beim Betrug
In.: *Doktoranduszok Fóruma - 2005. november 9.*, Miskolc, 2006

6) Einige historisch-dogmatische Fragen des betrügerischen und leichtsinnigen Bankrotts in Ungarn
In.: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis V*, 2005, 117-126. old.

7) A csalás – bizalom elleni bűncselekmény?
In.: *Bizalom-Társadalom-Bűnözés*, Miskolc, 2006, 152-157. old.

8) Fogyasztóvédelmi büntetőjog? – Megjegyzések a fogyasztók érdekeit sértő, megtévesztő típusú bűncselekmények szabályozásához
In.: *A fogyasztóvédelmi jog új irányai az elméletben és a gyakorlatban*, szerk.: Szikora Veronika, Debrecen, 2007, 105-112. old.

9) The regulation of Fraud and Tax Fraud in the Hungarian Criminal Code
In.: *Studies regarding criminality in the economic field romanian and hungarian legislations*, Debrecen, 2008, 200-218. old.

10) A csalás értelmezési lehetőségei az osztrák büntetőjogban
In.: *Debreceni Jogi Műhely*, 2009. évi 2. szám
http://www.law.klte.hu/jogimuhely/01_hun_index.htm

11) A csalás tényállása a Csemegi-kódex és az I. Büntető novella tükrében
In.: *Jogtörténeti Szemle*, megjelenés alatt

12) Gondolatok a csalás néhány kriminológiai aspektusáról
In.: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis*, megjelenés alatt

13) Pusztába kiáltott szó? – Gondolatok az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértéséről

In.: *Rendészeti Szemle*, megjelenés alatt

SÁNDOR MADAI

ALTERATIONS IN THE CONSIDERATION OF FRAUD IN CRIMINAL LAW

Theses of the PhD dissertation

MISKOLC

2009

I. RESEARCH AREA

The national criminal law owes a great debt to the crime of fraud. Angyal Pál 1939-ben megjelent munkája óta nem készült átfogó elemző monográfia e bűncselekmény kapcsán, pedig az azóta eltelt hetven esztendő több szempontból is szemléletváltást hozott a magyar büntetőjogban. As a matter of fact, since the work of Pál Angyal from 1939, there has not been written any comprehensive analytical monography in connection with this crime, however, these seventy years produced changes of approach in many ways in the Hungarian criminal law.

Therefore – in consideration of the seven-decade-long silence – it was necessary to set several objectives in order to get an overall picture of the essence of fraud by examining the development of this old but somehow new statutory provision, and its theoretical and practical questions.

Although the statutory provision of the crime of fraud has a quite long past, it has been struggling for being differentiated from the crime of forgery through many centuries. It could obtain its independence, in our country definitely, only by the nineteenth century when the legislator concluded by realizing the newest tendencies of criminal law not to draw a parallel any longer between the two crimes but to endow the crime of fraud a novel aspect. To establish the legal object of fraud took a fairly long time, and decades, maybe centuries had to pass to insert it in its clear conception as a crime against property into European criminal law books where as the origin of all fraudulent and malicious criminal conducts, it endures every legislative storm.

As regards the above-written individual historical background, there is a good reason that this dissertation seeks to answer whether there exists, and if it does in what sort of aspects, a continuity between the previous legislation of fraud and the recent ideas, respectively what kind of reasons made the legislator and the science by setting the former view aside to furnish a different basis for the examined statutory provision.

Apart from the above-mentioned aim we set another objective along writing this dissertation. It is a well-known fact by lawyers and often referred also, that the Hungarian legal system as a result of the neighbourhood of Germany, the commercial relations and other reasons, has a strong connection with the legal system of Germany and other German-speaking countries. Our legal system's connection with the Austro legal system may have the greatest significance with special regard to its historical continuity. This link - of course, acknowledging the interplay of other legal systems as well – exists regarding the vast majority of other laws, and criminal law is not an exception of this rule. The eloquent testimony of that we can conclude by scrutinizing our legal history, moreover further back in our criminal law history, is the Code Csemegi which refers back to the statute books and bills of German speaking countries, likewise the doctrinal achievements of the German criminal science.

The changes recently and nowdays affected and affects our criminal law view and criminal law legislation, although by examining our Criminal Code, we can discover numerous similarities with the Austro Criminal Code. This statement is true about the statutory provisions being considered as the classical ones since we must not disregard that the current social-economical circumstances do have effect on state legislation. One of the main objectives of this research was to explore that what sort of relation may be demonstrated between the valid German and Austro legislation of fraud, and the Hungarian one. The dissertation could not represent a detail analysis regarding the importance of the interplay between these legal systems from historical aspect. That kind of research would have exceeded the scope of this dissertation, it should be the subject of another legal history research work.

The dissertation also seeks to find the answer for the question that how much the effective Hungarian legislation of fraud is in conformity or is it at all with the present criminal law system? It had to be examined related to that question, considering especially the domestic history of this statutory provision, whether it is necessary to recommend extreme legislative changes in connection with either the basic provision or the aggravated circumstances, maybe it is sufficient to advise some minor

modification, or ideally we can conclude that the codificators of the modern world did splendidly well, and there is no need to any changes regarding the statutory provision of the crime of fraud.

The longest part of the dissertation introduces the characteristics of the effective Hungarian legislation, repeatedly and comprehensively referring back to the issues of the Hungarian judicial practice, and analysing the fundamental points of the theory and practice, often representing solutions to a problem in the same time. We may find such a detail analysis specifically related to the presentation of the questions of the criminal conduct, and the damage admittedly caused by the criminal offence, considering that the recent changes of the world give new opportunities to the frauds that fact gives hard time the legislators.

The role of the crime of fraud is much more than its significance from substantive law aspect. Realizing that fact, the dissertation deals with the crime of fraud from criminology aspect that allowed us to examine a considerably timely issue of criminology in connection with the crimes against property, by outlining – among others – the criminal psychology and the causal relations as well.

The certain aspects of criminal law, just as well the statutory provision of the crime of fraud, have special link to the society, that means that it has such features which are the characteristics of a certain state. However, it would be a mistake to believe that the significance of the misleading and profit-orientated conducts do not go beyond national burdens. The European Union and the growth of the integration led to the open of new dimensions for fraud. For the above-mentioned reasons, a dissertation aiming completeness must draw a picture of existence of fraud in the European Communities. Dealing with this topic is necessary for several reasons. The first one we must not disregard is the most obvious fact that by today criminal law definitely exceeded the national burdens, and the European scope of that process as a different approach of criminal law is a specific area. Of course, this progress produces that the theoretical statements which had been believed authentic and true have become

questionable, or at least they need to be reconsidered by the criminal lawyers who got used to examine issues from national aspects. The detail analysis of this question could not be disregarded for another practical fact, too. It is widely known that in every year a huge amount of money is allocated from the budget of the European Union to financialise new initiatives and to acquire them mean fights are going on. These tendencies made the legislators of the European Community take steps and as a result of that, numerous criminal law rules has been established. In this regard our objective was following the outline of the communal interplay, to study these obligations whether we fulfilled our undertaken state obligations, and if we did, how the Hungarian legislator ensured the conformity with the acquis communitaire, if he did that at all. This analysis required the detail examination of the statutory provision of the crime of fraud that has been established in accordance with our state obligations, and to present such issues of the science of the statutory provision which were formerly unknown in the Hungarian law and which must be the subject of the domestic criminal law considerations.

In the conclusion of the dissertation as a result of the manifold approach of the examined topic, even in the degree of a legal text, there may be found such recommendations that could supply the legislation with such solutions that may provide appropriate respond to the challenges caused by fraudulent conducts.

II. SOURCES AND METHODS OF THE RESEARCH

This work approaches the interpretation issue of fraud comprehensively, and it can be acknowledged considering the structure of the dissertation that the applied research methods alternate with each other; their application enable us to examine the topic as a whole but also to consider its segments in an adequate depth. This allows us to obtain answers to questions which had not been studied earlier on in the scientific literature.

So, the dissertation does not seek to apply each method independently, it represents a problemoriented analytical system since the different methods are often subordinated to the examination regarding the particular question. It is not rare, that the work either refers back to the statement of the historical part or it takes other state's solutions as the basis for comparison, and it provides the conclusions, research results by integrating them in the certain structural part brings those together.

In order to achieve these objectives, the dissertation lays great emphasys on the importance of the first Hungarian criminal code, the Csemegi Codex so the analytical presentation of that period is essential. In the scope of the latter besides the theoretical evaluations the elaboration of each issue from a practical point of view, for instance the outline of the contemporary supreme court practice. Touching upon the Hungarian legal history of the crime of fraud was necessary because we believe that we are able to provide de lege feranda solutions for the future and we can get to thorough conclusions only if we study first the previous legislation and the relating practice.

The present scientific work would like to provide a comparative aspect regarding the effective legislation of the crime of fraud, hence it refers to the Austro and German similarities in certain parts in which the limit in content and extent enable that. Outlining the particular states' legislations has a purpose. Besides the fact that affected the development of our legal system, the criminal law science of these states are sophisticated to such a degree that both legal systems should be comprehensively represented. For this reason, this comparative method considering again the

complexity of the statutory provision of fraud is requisite. Nevertheless, studying the foreign models is essential not only to collide the various legislative and the jurisdictional standpoints but – obviously taking into account the differences of the criminal law systems – by their application the future of our legislation may be substantiated, or at least we can consider other European legislative methods. The dissertation is unique in that sense as well: on the one hand, it discusses the foreign legal systems separately but on the other beyond that, it combines each legal institution, if that is possible of course, provided that the particular legal institution is applicable regarding the comparated legal systems. Tecnically, this method means that the German or Austro comparison or dissimilarity shall be referred either in connection with the effective Hungarian legislation or this happens in the other way around. In our point of view, this kind of analysis is more useful because when we analyse a particular issue, the solutions and answers are more understandable, even if we only refer back to these avoiding unnecessary repetition. In the same time, the separate representation of them in the different chapters gives an integrated and systematic outline.

In this part, another essential requirement must be noted. Every scientific paper have a logical structure and constitute a complete work. Taking this requirement into account, and using this linear method, the dissertation forms into a final structure. Therefore, we can discover this method in each chapter; the Hungarian, and because of the content limit, exclusively the Hungarian historical development introduces the effective Hungarian legislation, hence the domestic changes can be traced in a process. The next part discusses the external approaches, and this is followed by the examination of the criminal and European Community aspects of the crime of fraud. The last part represents the de lege ferende recommendations and the conclusion reached from the other chapters. Regarding this, one essential structural rule must be mentioned: instead of summarizing the ideas adopted by us, we have outlined the appropriate one in the particular chapter.

Considering the topic, the application of the interdisciplinary method is vital. This means that however, we use other legal areas for our analysis, we also specifically touch upon other areas of science than the law. Regarding the former, the example shall be the examination from civil law aspect of the issue originated from the age of the injured party, to the latter the example is the analysis of the psychological elements in the chapter which discusses the criminological aspect of fraud. The criminal psychological part could not have been left out from the dissertation because there is not many crimes regarding the psychological motives play as great role as in the case of fraud.

The dissertation's chapters about the statutory law required a dogmatic analysis which allowed us to systemize certain provisions and to explore logical relations. In addition, the theoretical and practical approach demanded the application of the critical method.

III. THE RESEARCH RESULTS AND THEIR POSSIBLE USE

1. The writing of this disseration meant a huge challange for us: we tried to fill a seventy years-felt gap in the criminal law science. This gap is even deeper as regards to the seventeenth century, considering that we have no information that there has been written any scientific monography in this era. Taking into account the structure of this paper, we could not provide anything like that either, however, we definitely wished to pay attention to the national legal history development that has not been studied in depth by Pál Angyal either but as we assume, it is very significant. Hence, we thought it is necessary to refer back until the era of István Szent. This was essential for numerous reasons. The first one is that, as we already mentioned, Angyal did not elaborate the legal history development which simply means in connection with the era of István that he disregarded the analysis of that period, and he represented in his monography the evolution of the delicts relating to fraud from the seventeenth century only. The second reason why we had to discuss the period of establishment of the Hungarian kingdom is that fraud-like conduct was legislated already in the laws of István Szent.

2. Since we sought to support the elaboration of the de lege ferenda recommendations, we had to analyse the most significant laws and by doing this we got in this process till the examination of the bills from 1795 and 1843. As both of them are considered as the antecedents of the Csemegi Codex and they are vital becasue both emphasized the importance to legislate fraud as a single crime, their examination had to be integrated into the dissertation. Obviously, we had deal more in depth with the statutory provision of the Code Csemegi and the representation of the relating theoretical-practical aspirations. In our opinion, we do not need to emphasize the importance of the Code Csemegi from criminal law history aspect, so that we just outline, that for us it is a milestone not only for providing a coherent law system but for being adopted as law, and that is huge success and may be an even more appreciated fact.

3. Act no V of 1961 caused fundamental changes in the Hungarian criminal law. However, it did not affect the legislation of fraud as a single crime since the Code Csemegi but it altered the content of the statutory provision remarkably, compared with the previous one. As a matter of fact, the legal text of this act was integrated without any modification to the present Criminal Law Act as regards with the first degree.

4. The longest part of the dissertation is the one dealing with the effective Hungarian legislation. In this structural part likewise as regards to other chapters related to the historical, respectively the examination of the other states's legislation, shows an integrated view, nevertheless theory and practice can be differentiated very well. We chose this sort of approach because our topic is a crime which has been present for a fairly long time, considering that its antecedents can be discovered in the Roman era already, yet, the legislators had different ideas in each period to elaborate rules and by doing that, to deter people from these kind of fraudulent conducts. By the comprehensive presentation of theory and practice we can determine that how these ideas were put into real practice and whether they fulfilled the legislators' expectations. Yet, this approach provides feedback as well, considering that we can reach a conclusion whether the legislator reflected to the requirements of the practice, and if he did, in what way.

5. There was a long debate for many centuries that why is it necessary to elaborate a statutory provision under the notion of fraud, what value does it protect, using a modern expression, what is its legal object? Code Csemegi disregarded that legislative idea which was inserted to the bill from 1843 as well which we believe, enhanced the legislator to elaborate such statutory provision that could have been successfully applied in practice. The Code emhasized that the essence of fraud is that it is a type of crime which is committed against the property and this conception still exists. We must not neglect another value which has not been thought about as a possible legal object, nevertheless we do believe that from criminal law aspect its consideration is crucial, and this value is the trust.

In our opinion, the fraud must be held responsible not only because he is motivated by the snatch of such a profit he is not entitled to. This can be very well defined from the character of the crime that it is against the property. Yet, the judge must consider before the impose of the punishment that the profit is acquired by deceiving another person, hence the perpetrator renders an interpersonal relationship and because of that it causes a much bigger damage from social aspect than the financial injury. This consequence is not defined, considering that it goes beyond the scope of criminal law and it can be ascertained by the judge with due foresight. This characteristic of fraud is applicable especially in such cases especially where the perpetrator turns to the victims (injured parties) to ask for their help for charitable reasons (e.g. help the ones in need) that makes the deceived persons to provide financial support but finally, these finacial materials are partially seen or never seen at all by those on behalf of the perpetrator allegedly intervened.

6. In the discussion of fraud the issue of its legal object is often disregarded, although we think it is very important. We could quote the old proverb as regards to that mistake, *Errare humanum est,* means to err is human. By analysing the legal text grammatically as well, that statement means that the victim who is lead into error and stays in it by the conduct of the perpetrator, must be a person. Obviously, both cases are impossible if it is about a legal entity (e.g. a company or the state itself can be referred to, as well) because these entities can be financially damaged and become victims only if a person acting on behalf of them is deceived by the perpetrator.

Taking that into account is important because what happens if the perpetrator deceives not a person but a machine, vending machine or an equipment. What can we think of? However, recently it is neglected considering the technical achievements but such criminal conduct still occurs when the perpetrator does not put the right amount into the vending machine for the certain goods, yet, by deceiving the machine's control system puts in a smaller amount. In Hungary, it happened quite often that the perpetrators bought different goods cheaper by using the currencies of the neighbouring Eastern-European countries because the machines adopted those

currencies as right contributions because of the physical similarities and did not recognize that those are not Hungarian ones.

We may think that these ideas are not significant since the above-mentioned conducts and the like, the caused damage does not exceed the value limit of the offense. This is definitely right, yet, we need to consider that there are more and more ATMs, which allows the people to complete cash transfers from a terminal without the help of a post office employee. There are some cheques of which amounts not even reach but exceed way more the limit value a – currently it is 20,000 Forints - of the offense.

7. However, the criminal conduct of fraud seems to be clear, it may raise interpretation issues. The dissertation using the cuurent theoretical and practical approaches as stanpoints, analyses the factor of the statutory provision of fraud and reports conclusions like that. This analysis enabled us to study from the perpetrator's aspect the leading of persons into error and the confirmation them in this, so we elaborate in detail related to both conducts the active and passive commission methods, with special regard to the commission with implicit conduct.

It must be noted related the aforesaid ideas that the crime of fraud cannot be committed only by misleading conduct, and beyond the importance to form a substantive opinion about the committed offense, the consideration whether the perpetrator's conduct fits into the statutory provision of fraud is vital as regards of the impose of the criminal punishment. The starting point of the issue is that if the perpetrator obtains under false pretences an object from the victim that is the injured party that will execute both fraud and steal considering the certain fact of the statutory provisions, hence these conducts must be differentiated on the basis of certain respects. Because theoretically this problem is not appropriately dealt with, however from practical aspects it is significant to consider it, we presented the relating dogmatic approaches.

The notion of error is strongly linked with the criminal conduct, therefore we thought that it is vital to examine this basic element of the substantive provision, and after that we analysed its immanent components.

8. The causal relation between the criminal conduct and the damage is quite significant regarding the crime of fraud. However, the legislator demonstrates ("and by doing this") this in a quite simple, nevertheless maybe in the most effective way if we take into account the practical purposes.

The causal relation is a twofold and an indirect one, as regards to the completed form of the crime if we take the legal text as the starting point. We would like to indicate that firstly, there must be causal relation between the criminal conduct and the financial disposition of the injured party which means that the financial disposition must be generated as the result of the leading into error and the confirmation in this. Secondly, the generated financial disposition has to cause damage, hence the damage occurs not as the result of the criminal conduct rather the financial disposition which is induced by that. It must be emphasized that int he scope of fraud, the criminal conduct solely and directly cannot cause any damage.

9. The financial disposition of the victim is the conduct that causes the damage directly and primarily. By using the expression of disposition leads us to another legal field, namely to the area of civil law where the disposal of property is significant in its numerous segments.

So that, a question comes up that what is the connection between the disposition applied by the civil law and the disposition applied by the criminal law. The dissertation compares these two notions through a very complex dogmatic analysis, and demonstrates the similarities and the differences.

10. Apart from the the financial disposition, other elements of the statutory provision are linked fairly strongly with the area of civil law. While acknowledging that the

issue of the damage caused by fraudulence has civil law relations, its importance from criminal law aspect must be specifically noted. From one aspect, it is a component of the basic statutory provision, so that it requires the analisation whether the damage occured as the result of the commission of the crime. From the other aspect, the examination of the damage, or more precisely the estimation of its scale is relevant because the legislator, considering that fraud is a crime against property, takes that as the basis for the elaboration of the punishment. So that, the higher the damage is, the more serious the punishment is. The dissertation outlines the possible conceptual considerations of damage, and after that it represents which one of them is adopted by our science of law and practice, and the problem with this approaches.

The section about the issue of the determination of the damage's scale is an important part of the dissertation. In this section we outline such matters that are significant not only from theoretical aspect; these issues also raise questions in practice, and have never been dealt with at all related to the national interpretation of fraud. We assume that to determine the scale of the damage is usually, yet, not in all cases, easy if the fraud was committed in the currency of Forint. This evolves from the fact that the growth of the damage shall be calculated in Forint in the criminal procedure considering that the legislator determined the amounts regarding the different value limits in the Hungarian currency. However, it raises a question that what happens if the crime was committed not for Forints but for or in another currency. How the damage can be determined in Forint if the injured party's financial disposition causes damage that can be calculated only in Euro? What is the exchange rate? As regards of this, it is a question that in this case what will be the date of the exchange? The date of the commission of the crime? This is not always the same when the damage occurs in reality. The day of the financial disposition? It is not certain that it can be determined surely, especially if the disposition is the result of ommission? The date when the damage occured? Is it applicable if the entire damage does not occur not on the same day? Finding a solution of these matters is not easy at all and we can acknowledge its importance if we think about the recent rate fluctuations of the Forint, when not in two but even on the same day there are rapid fluctuations depending on the value of Forint.

We can demonstrate the difficulty of determining the growth of the damage with another example. How can we estimate the scale of the damage if the fraud commits the crime regarding securities/stocks, namely shares, so the injured party makes a statement of financial disposition in connection with shares causing damage by doing that. In this case how, or whether the growth of the damage can be determined at all exactly in reality? The problem is the same in connection with this question that what date we can or shall take into account regarding the determination of the stock's value, namely in order to estimate that in Forint. We try to find the answer to the afore-mentioned quetions and the like relating to the crime of fraud.

11. We could not leave out the outline of the German and the Austro legislation because of the reasons mentioned earlier on. We paid special attention to analyse and examine both in their own – that maybe differs from the Hungarian one - dogmatic system, so to avoid an unappropriate approach that can be resulted by the application of the Hungarian dogmatic system. Generally speaking, as regards of the basic statutory provision most of the facts were put down similarly to the Hungarian legislation. We may notice more prominent differences in connection with the syste of aggravated types and the privileged conduction. The latter is not legislated in Hungary.

12. The dissertation deals with a statutory provision which is present in the everyday life of the society, hence we discuss the criminological effects of fraud in a separate chapter. We highlight the criminalpsychological aspect in our analysis that in our country is not an often examined area in connection with fraud. The completeness of the criminal act's commission depends on as regards of the relationship between the parties that how convincing the deciving conduct is. The victim (injured party) believes to the perpetrator because he wants to; if he did not want to, the perpetrator would not have any chance to complete the act without the cooperation of the other person, it is an essential component. Fraud can achieve its target if it exercises strong influence on its victim's mind. In connection with that, we will present the possible reasons of the commission. Besides the analysis of the perpetrator's side, we will

examine – and this has not been elaborated regarding this statutory provision - that why the injured party becomes the victim of this crime.

13. For a fairly long time, for centuries, the demand of the criminal jurisdiction and the relating exclusive state enforcement were the basis of the suverenity. This theory, however, seems to be ruled out, considering that the different entities established by the state claims more rights and power in every area of the legislation, and the field of the criminal law is not an exception to this rule. Yet, it must be noted that the states can and are willing to give up this segment of suverenity hardly and only under a long and effective pressure.

14. The purpose of the criminal law is to reflect to the social challanges in appropriate way. This principle should be kept in mind along the elaboration of the new Penal Code and during the codification the following notes below ma be considered.

Taking into account the historical development, the current legislation of the basic statutory provision of fraud seems to be right. The qualification of the act depends on the growth of the caused damage. Since the essence of fraud is that it is a delict against the property, the differentiation according to that is reasonable. The qualification also depends on whether the crime was committed in conspiracy, at the scene of public danger or on business basis. These circumstances should be legislated in the future as well, nevertheless other ones are significant as well, and that can be considered as a possible legal text:

The commission

d) by an official or in official capacity, or by pretending official duty or authority
e) by pretending to use the financial profit for public interests;
f) by dragging someone else into financial emergency

g) The commission *by an official or in official capacity, or by the pretence of official duty or authority* increases the endangering society characteristic quite significantly, considering that the citizens is disappointed not only in another person but he loses its trust in the procedures carried out under state authority.

To insert this into the Penal Code as an aggravated type is necessary for other reasons as well. As regards of the defiance against lawful authority the jurisdictional practice demonstrates that the person against whom the procedure was initiated must cooperate even if the procedure is unawful, unless it is obvious and doubtless that it is not in conformity withh the rules. This shows that the criminal law provides a little more protection for the operation of the official persons, so that it is necessary to protect the society from the misleading and damaging conducts carried out by official persons.

h) The vast majority of the Hugarian society is willing to provide financial support for those means an official person ask them since they believe that both mean and procedure are lawful and accurate. These conducts can question the public trust in the official authority so that is why they need to be qualified as more grievous acts. The second part of this section (*by pretending official duty or authority)* is a more serious attack on the legal objects because in this case the authorization of the *'official person'* is missing: firstly the perpetrator deceives the injured party that he acts in official authority, and secondly, he even commits fraud, too.

b) To legislate the commission *by pretending to use the financial profit for charitable means/public interest* is essential for the same reason: the growth of the endangering society. It is more and more usual since the ninetees that the perpetrators collects for charity and they do not give them to people and organisations either, for whom the people donated. By doing this, the perpetrators attack not only the legal objects (property, trust) mentioned above but they ignore the idea of social solidarity. The legislator believes that from the

commission for charity or public interest means, only one of them should be inserted to the Penal Code. To make the right decision the followings should be considered:

- *"the use of the financial profit for charitable means"*

By inserting this, we can provide a limited protection against the crime, and like this, the differentiation is defensible which is necessary to have criminal intervention only if it is essential for the protection of the public interest. It would be judicial discretion to define the charitable mean under the particular circumstances of the case.

- *"by pretending the use of the financial profit for public interests"*

The scope of the criminal law protection would be greater regarding this aggrevated type, yet we could avoid the issue that often occurs in the practice (and maybe the problem originates from the vague content of the Penal Code) because subparagraph c) of Par. 26 of Act no CXLI of 1997 on Public Interest Entities provides a clear legal background with a successive list relating the public interest means.

c) Previously the analysis of the commission *by dragging someone into financial emergency,* we must acknowledge that regarding the crime of fraud the growth of the caused damage is an intergral component and this was well recognized by the legislator. However, the scale of the caused damage does not demonstrate the real social effect of the committed act. It occurs quite often that even though the way the crime was committed does not reach the value limit to be qualified as an aggrevated type, the act causes such a damage to the injured party for what the punishment that can be imposed in the frame of the amount of the punishment and which is a judicial discretion, is not serious enough. Hence, we think it is vital to insert this aggrevated type to the penal code,

similarly to the Germans. However, we advise to insert this aggrevated type from a slightly different legal political aspect. The German aspect takes into consideration the situation of the third party, for instance the creditor of the injured party, and not the financial emergency of the injured party. So that, we think that it would be important to take into account the situation of the injured party, since his financial devastation is has the same dangerous effect on the society as the third party's.

In our point of view it would be crucial to reconsider not only the current statutory provision but also to establish a privileged type as well. We believe that it would be important to consider the reasons of the notion of fraud from need in the Austro model. Hence, we would recommend the insertion of the following legal text: „ The person who commits the crime of fraud from need on a smaller value…" By the application of that, the motive of the crime could be well demonstrated which considering its characteristic cannot be defined clearly, and the determination of this would be left to the wise judicial discretion. The lighter qualification would be applicable only if the act is committed on a smaller value. It would be also impossible to qualify the act as a privileged one if the perpetrator realized one of the aggrevated fact.

15. The results of the dissertation are useful from many aspects. The first one that should be mentioned is to further the inner development of the criminal law. The dogmatic analysises, the application of the different methods, and the examination of such issues that have not been considered till today are all definitely useful in this area. Apart from that, the dissertation represents some new ideas that were unknown by other legal fields, as we outlined such relating issues that may help the theoretical improvement of those. We cannot leave out from the list that it provides new information not only for the legal sciences but for others such as criminology, sociology or psychology.

The theoretical conclusions, of course, may be, and must be tought considering that the dissertation deal with issues regarding both the general and the special part of the

criminal law, and the results are useful for the criminology as well, so this work covers numerous fields.

Since we intended to give appropriate answers to the raised questions for the practice as well and to analyse not only from theoretical point of view, we believe that this work is significant for the praxis, too, and these results are also applicable for the jurisdiction.

Last, but not least, as regards of de lege ferenda recommendations, some of them were addressed specifically for the legislators. Apart from all these, the dissertation is important for the codification as well, since we examined the statutory provision of the crime of fraud from different aspects that can be used and like that they can help to avoid the occurence of theoretical and practical issues. The dissertation can be the basis to give appropriate answers to the newest challenges of criminal law by updating the current – considered as classical - legislation of the crime of fraud.

IV. LIST OF PUBLICATIONS REGARDING THE TOPIC OF THE DISSERTATION

1) A váltóval kapcsolatos bűncselekmények XIX. századi történetéhez

In.: *Doktoranduszok Fóruma – 6 November 2003*, Miskolc, 2004

2) A csalárd bukás néhány történeti és dogmatikai kérdése

In.: *Jogtörténeti Szemle*, Issue no 3 of 2004, p. 31-34

3) A hitelsértés

In.: *Collega*, Issue no 2 of 2005, p. 109-111

4) A csalárd és vétkes bukás a Csemegi-kódexben

In.: *Doktoranduszok Fóruma – 4 November 2004*, Miskolc, 2005

5) Das Problem des Alters des passiven Subjektes beim Betrug

In.: *Doktoranduszok Fóruma – 9 November 2005*, Miskolc, 2006

6) Einige historisch-dogmatische Fragen des betrügerischen und leichtsinnigen Bankrotts in Ungarn

In.: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis V*, 2005, p. 117-126

7) A csalás – bizalom elleni bűncselekmény?

In.: *Bizalom-Társadalom-Bűnözés*, Miskolc, 2006, p. 152-157

8) Fogyasztóvédelmi büntetőjog? – Megjegyzések a fogyasztók érdekeit sértő, megtévesztő típusú bűncselekmények szabályozásához

In.: *A fogyasztóvédelmi jog új irányai az elméletben és a gyakorlatban*, Edited by.: Szikora Veronika, Debrecen, 2007, p. 105-112

9) The regulation of Fraud and Tax Fraud in the Hungarian Criminal Code

In.: *Studies regarding criminality in the economic field romanian and hungarian legislations*, Debrecen, 2008, p. 200-218

10) A csalás értelmezési lehetőségei az osztrák büntetőjogban

In.: *Debreceni Jogi Műhely*, Issue no 2 of 2009

http://www.law.klte.hu/jogimuhely/01_hun_index.htm

11) A csalás tényállása a Csemegi-kódex és az I. Büntető novella tükrében

In.: *Jogtörténeti Szemle*, publishing in progress

12) Gondolatok a csalás néhány kriminológiai aspektusáról

In.: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis*, publishing in progress

13) Pusztába kiáltott szó? – Gondolatok az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértéséről

In.: *Rendészeti Szemle*, publishing in progress

MADAI SÁNDOR

A CSALÁS BÜNTETŐJOGI ÉRTÉKELÉSÉNEK VÁLTOZÁSAI

PhD értekezés tézisei

MISKOLC

2009

I. A KUTATÁSI FELADAT

A csalás tekintetében hatalmas adóssága van a hazai büntetőjog-tudománynak. Angyal Pál 1939-ben megjelent munkája óta nem készült átfogó elemző monográfia e bűncselekmény kapcsán, pedig az azóta eltelt hetven esztendő több szempontból is szemléletváltást hozott a magyar büntetőjogban. A kutatás kezdetén tehát – már csak e hét évtizedes hallgatás miatt is – szükségszerűen több célt kellett kitűzni ahhoz, hogy egy ilyen ősi, mégis új tényállás fejlődéstörténetét, elméleti és gyakorlati kérdéseit illetően átfogó képet kaphassunk a csalás lényegéről.

A csalás – bár tényállása meglehetősen régmúltra visszanyúló gyökerekkel rendelkezik – hosszú évszázadokon keresztül küzdött önálló, a hamisítástól független létéért. E függetlenséget – hazánkban egyértelműen – csupán a XIX. századra tudta elnyerni, amikor a jogalkotó, felismerve a büntetőjog legújabb tendenciáit, úgy döntött, hogy megfosztja a hamisítással való párhuzam terhétől, s önálló arculatot kölcsönöz a bűncselekménynek. A csalás jogi tárgyáért folytatott küzdelem hosszú időn át zajlott, s évtizedek, de talán évszázadok is kellettek ahhoz, hogy igazságsértő mivoltát levetkőzve, tisztán vagyoni elleni köntösbe öltözve kerüljön be az európai büntető törvénykönyvekbe, ahol talán valamennyi csalárd, idegen vagyonból részesedni kívánó büntetendő magatartás kiindulópontjaként állja a jogalkotási forgószelek viharát.

A dolgozat már e sajátos történeti háttér miatt is joggal keresi a választ arra a kérdésre, hogy létezik-e, s ha igen, milyen pontokat érintve kontinuitás a csalás korábbi hazai szabályozása és napjaink megoldása között, illetve hogy milyen okok késztették a jogalkotót s a tudományt arra, hogy a korábbi szemléletet félretéve új hátteret biztosítson a vizsgált tényállásnak.

A fenti célkitűzésen túl más feladatot is szabtunk a dolgozat írása során. Jogászi körökben ismert és gyakran hivatkozott tény, hogy a magyar jogrendszer – köszönhetően a földrajzi közelségnek, a gazdasági kapcsolatoknak és még egyéb okoknak – számtalan szállal kötődik a német, illetve a német nyelvterület

jogrendszereihez. Talán leginkább és történelmi kontinuitásában legtisztábban az osztrák jogrendszerhez való kötődésünk bír jelentőséggel. Ez a kötődés – természetesen elismerve az egyéb jogrendszerekkel megfigyelhető kölcsönhatást is – a legtöbb jogág vonatkozásában jelen van, s ez alól a büntetőjog sem kivétel. Jogtörténetünkben, méghozzá büntetőjog-történetünkben kissé távolabbra visszatekintve megállapíthatjuk, hogy ékes bizonyítéka ennek a Csemegi-kódex (is), amely számtalan ponton támaszkodik a német nyelvterületek törvénykönyveire, illetve törvényjavaslataira, nemkülönben a német büntetőjog-tudomány dogmatikai vívmányaira.

A közelmúlt s napjaink változásai is nyilvánvalóan kihatottak, illetve kihatnak büntetőjogi gondolkodásunkra és büntetőjog-alkotásunkra egyaránt, azonban ha áttekintjük Büntető Törvénykönyvünket, sok ponton hasonlóságot fedezhetünk fel az osztrák Büntető Törvénykönyvvel. Igaz ez a megállapítás elsősorban a klasszikusnak számító tényállások vonatkozásában, hisz ne feledjük, hogy a jogalkotást minden államban befolyásolja az adott társadalmi-gazdasági környezet, amelyben egy ország működik. A kutatás egyik kiemelt célkitűzése volt annak feltárása, hogy milyen kapcsolódás mutatható ki a csalás hatályos német, illetve osztrák szabályozása, valamint a magyar megoldás között. A dolgozat nem vállalhatta annak részletekbe menő elemzését, hogy e kölcsönhatás történelmi relációban milyen jelentőséggel bírt. Az ilyen irányú kutatás jelentősen meghaladta volna a disszertáció kereteit, önálló jogtörténeti kutatásban kaphatna helyet.

Szintén választ keres a dolgozat arra a kérdésre, hogy mennyiben illeszkedik, illetve illeszkedik-e egyáltalán a csalás hatályos magyar szabályozása a büntetőjog jelenlegi rendszerébe? Ennek kapcsán meg kellett határozni azt is, hogy szükséges-e – különös tekintettel a tényállás hazai történetére – akár az alaptényállás, akár a minősített esetek körében nagyobb ívű kodifikációs ajánlásokat megfogalmazni, esetleg elegendő kisebb módosításokat javasolni, vagy pedig megállapíthatjuk, hogy a modern kor kodifikátorai remek munkát végeztek, s a tényállást illetően nincs jogalkotási teendőnk.

A dolgozat legterjedelmesebb részében olvashatunk a hatályos magyar szabályozás jellemzőiről, ismétlődően és széleskörűen utalva a magyar bírói gyakorlat kérdéseire, elemezve az elmélet s a gyakorlat sarkalatos pontjait, többször megoldási javaslatot kínálva egy-egy problémára. Ilyen részletes elemzéssel találkozhatunk különösen az elkövetési magatartás, illetve a bűncselekmény eredményeként elismert kár kérdéseinek ismertetésénél, e tekintetben ugyanis a világ változásával olyan új lehetőségek tárultak fel a csalók előtt is, amelyek nem könnyítik meg a jogalkotó munkáját.

A csalás szerepe messze túlmutat anyagi jogi jelentőségén. E tényt felismerve foglalkozik a dolgozat a csalás kriminológiai vetületével is, amellyel a kriminológia egy rendkívül aktuális, vagyon elleni problémakörébe enged betekintést, érzékeltetve – egyebek mellett – a kriminálpszichológiai s az oksági kérdéseket egyaránt.

A büntetőjog egyes elemei – így a csalás tényállása is – nemzetspecifikusak, azaz áthatják olyan szempontok, amelyek kizárólag az adott állam büntetőjogára jellemzőek. A megtévesztő, profitorientált magatartások esetében tévedés lenne azonban azt hinni, hogy e cselekményeknek nincs országhatárokon átívelő jelentősége. Az európai egység megteremtésével, az integráció elmélyülésével a csalók számára is új dimenziók nyíltak meg. A fenti szempontokra tekintettel egy átfogó megközelítésre törekvő disszertáció nem mellőzheti a csalás közösségi színterének bemutatását sem. A téma feldolgozása több szempont miatt is indokolt. Ezek közül mindenképpen említendő az a napjainkra már megkérdőjelezhetetlen tény, hogy a büntetőjog átlépte a nemzetállami határokat, s annak európai síkja, mint a büntetőjog új megközelítése, sajátos dimenziót jelent. Ez a folyamat persze azt is eredményezi, hogy a korábban kikezdhetetlennek hitt, már-már kőbe vésettnek tűnő dogmatikai kijelentések megkérdőjeleződnek, de legalábbis azok újragondolására kényszerülnek a tagállami szemlélethez szokott büntetőjogászok. Egy roppant praktikus tény miatt sem volt mellőzhető e kérdéskör részletes vizsgálata. Közismert, hogy az Európai Unió költségvetéséből minden évben jelentős összegeket fordítanak különféle kezdeményezések finanszírozására, amelyek csalárd megszerzéséért ádáz harc dúl. E

tendenciák cselekvésre késztették a közösségi döntéshozókat, s ennek eredményeként több, a büntetőjogot érintő norma született meg e tárgykörben. E vonatkozásban célul tűztük ki – a közösségi reláció áttekintését követően – annak vizsgálatát, hogy a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségeinknek eleget tettünk-e, és ha igen, akkor a magyar jogalkotó hogyan biztosította e kötelezettségek összhangját, egyáltalán biztosította-e ezt az összhangot. Ennek során adódott a feladat, hogy a közösségi vállalásainknak megfelelően megalkotott vonatkozó tényállást is részletesen áttekintsük, s utaljunk azokra a magyar jogban korábban ismeretlennek számító tényállástani kérdésekre is, amelyek immáron a hazai büntetőjogi gondolkodás részét kell, hogy képezzék.

A dolgozat konklúziójaként – a vizsgált témakör többirányú megközelítésének köszönhetően, akár normaszöveg szintjén is – olyan megoldási javaslatok is megtalálhatóak, amelyek elősegíthetik azt, hogy a jogalkotás adekvát válaszokkal feleljen a csalárd magatartások jelentette kihívásokra.

II. A KUTATÁS MÓDSZEREI, FORRÁSAI

Az értekezés komplex módon közelít a csalás értelmezésének problémaköréhez, s a szerkezeti felépítésre is figyelemmel megállapítható, hogy váltakoznak az alkalmazott kutatási módszerek, melyek minél szélesebb körű alkalmazása lehetővé teszi azt, hogy a dolgozat témáját mint egészet, de akár annak csupán egyes szegmenseit is kellő mélységben tekinthessük át. Ez eredményezi azt, hogy a szakirodalomban korábban nem vizsgált olyan kérdésekre is választ kaphassunk, amelyekre a kutatási módszerek sokszínű alkalmazása nélkül nem kaphatnánk feleletet.

A disszertáció tehát nem egyes módszerek önálló alkalmazására törekszik, hanem problémaorientált elemzési rendszert tükröz, hiszen gyakran a konkrét kérdés vizsgálatának rendeli alá a különböző módszereket. Nem ritka, hogy egy-egy kérdést vizsgálva visszanyúl a történeti rész megállapításaihoz, vagy a külföldi megoldásokat veszi az összehasonlítás alapjául, s az így levonható következtetéseket, kutatási eredményeket nem különálló fejezetben, hanem az adott szerkezeti egységbe integrálva, a konklúziókat szintetizálva fogalmazza meg.

E célkitűzések elérése érdekében a dolgozat jelentős szerepet tulajdonít az első magyar Büntető Törvénykönyv, a Csemegi-kódex korszakának, azért e korszak elemző-értékelő bemutatása kiemelten fontos. Ezen belül az elméleti fejtegetések mellett szerepet kap egyes témakörök gyakorlatorientált feldolgozása is – ilyen például a korabeli felsőbírósági gyakorlat áttekintése. A csalás magyar jogtörténetére azért is feltétlenül indokolt volt kitérni, mert meggyőződésünk, hogy a jövőre vonatkozó de lege ferenda javaslatok megfogalmazására és kellően megalapozott következtetések levonására kizárólag a korábbi szabályozás és az ahhoz kötődő gyakorlat elemzése után kerülhet sor.

A tudományos munka a csalás hatályos szabályozását illetően összehasonlító szemléletre törekszik, ezért – ahol erre a tartalmi és terjedelmi keretek lehetőséget biztosítanak – utal az osztrák, illetve a német érintkezési pontokra. Nem öncélú a

választott országok jogi szabályozásának vázolása. Azon túl, hogy fontos szerepet gyakoroltak hazánk jogfejlődésére, olyan kifinomult dogmatikai szemlélet jellemzi az említett területek büntetőjog-tudományát, amely önmagában is indokolhatná mindkét szabályozás átfogó bemutatását. E megközelítés tehát – tekintettel a csalás tényállásának sajátosságaiból adódó komplexitásra – nem nélkülözhető. A külföldi minták azonban nem csupán a jogalkotói, illetve a jogalkalmazói álláspontok ütköztetésére szolgálnak, hanem – természetesen szem előtt tartva a büntetőjogi keretek különbözőségét – segítségükkel a hazai szabályozás jövőjét is megalapozhatjuk, de legalábbis elgondolkodhatunk más európai megoldási variánsokon is. E tekintetben is rendelkezik a dolgozat sajátos vonással: egyfelől önálló fejezetben, tehát szeparáltan kezeli a külföldi kitekintést, másfelől azonban – ezen túlmenően – összekapcsolja az egyes jogintézményeket, természetesen csupán ott, ahol erre megvan a lehetőség, azaz az összehasonlított jogrendszerek mindegyikében megtalálható az adott jogintézmény. Ez utóbbi módszer technikailag azt jelenti, hogy akár a hatályos magyar szabályozásnál utal a német, illetőleg az osztrák párhuzamra, esetleg ellentétre, s a módszer fordítva is igaz. Úgy véljük, hogy azért lehet szerencsés e megoldás, mert a problémafelvetésnél áttekinthető több, arra adott válasz is – a felesleges ismétlések elkerülése végett természetesen pusztán az utalás szintjén –, míg a külön fejezetben történő elhelyezés biztosítja az egységes, rendszerszemléletű áttekintés lehetőségét.

Szintén a módszerek bemutatása kapcsán kell kitérni egy további rendkívül fontos követelményre. Minden tudományos munkától elvárt, hogy témáját tekintve logikus felépítésű egészet alkosson. Ezt az elvet szem előtt tartva mindvégig törekedtünk arra, hogy a disszertáció e lineáris módszert alkalmazva találja meg végleges formáját. Ennek megfelelően azt a logikát követhetjük nyomon a dolgozat fejezeteiben, hogy a magyar – s terjedelmi korlátok miatt kizárólag a magyar – történeti fejlődés vezeti be a hatályos magyar szabályozás bemutatását, s így a hazai változásokat folyamatában szemlélhetjük. Ezután következik a két külföldi megoldást vizsgáló rész, majd pedig a csalás kriminológiai, később pedig a közösségi jogi vonatkozásairól olvashatunk. Végül a korábbi fejezetekből levont tanulságok eredményeit tükrözi a de lege ferenda

javaslatokat megfogalmazó utolsó szerkezetei egység. Ennél a pontnál tartjuk indokoltnak megemlíteni azt a fontos szerkesztési elvet, hogy az általunk követett álláspontokat nem összegzésként határozzuk meg, hanem minden esetben azt adott fejezetben jelezzük a helyesnek tartott elképzelést.

Az értekezés – tárgya miatt – nem nélkülözheti az interdiszciplináris szemléletmódot sem. Ez jelenti egyfelől azt, hogy más jogágak területeit is bevonjuk a vizsgálódási körbe, másfelől kifejezetten jogon kívüli tudományterületeket is érintünk. Előbbire a sértett életkorából eredő problematika polgári jogi vetületeinek vázolása, míg utóbbira a csalás kriminológiai aspektusait bemutató fejezetben vizsgált pszichológiai momentumok szolgálhatnak példaként. A kriminálpszichológiai kitekintés azért sem mellőzhető, mert kevés olyan bűncselekmény van, amelynek elkövetése során olyan szinte kizárólagos jelleggel és rendkívül markánsan dominál a pszichológiai momentum, mint a csalásnál.

A dolgozat tételes jogot tárgyaló fejezetei igényelték a dogmatikai elemzést, amelynek segítségével lehetővé vált rendelkezések rendszerezése, s ezzel összefüggésben a logikai összefüggések kidolgozása is, az elméleti és gyakorlati megközelítés pedig egyaránt indokolta a kritikai módszer alkalmazását.

III. A KUTATÁS EREDMÉNYEI ÉS HASZNOSÍTÁSI LEHETŐSÉGEI

1. A dolgozat elkészítése során komoly kihívással kellett szembesülnünk: hetven esztendő büntetőjog-tudományának adósságát kellett – legalább részben – törleszteni. Ez az adósság az 1700-as időszakot megelőző korszakra nézve talán még nagyobb, ugyanis – tudomásunk szerint – erre az érára vonatkozóan nem készült tudományos igényű monográfia. Erre – a dolgozat ívének megtartására figyelemmel – magunk sem vállalkozhattunk, ám mindenképpen nagyobb teret kívántunk szentelni az Angyal Pál által is kevéssé vizsgált, ám meglátásunk szerint annál nagyobb jelentőséggel bíró hazai jogtörténeti fejlődésnek. Így hát egészen Szent István időszakáig véltük indokoltnak visszatekinteni. E szükségszerűséget több indok is alátámasztotta. Egyfelől – mint említettük – Angyal kevés teret szentelt munkájában a jogtörténeti kitekintésnek, ami István korszakának tekintetében egész egyszerűen azt jelenti, hogy mellőzte a kor szabályozásának vizsgálatát, s vonatkozó monográfiájában is kizárólag az 1700-as évektől mutatja be a csaláshoz kapcsolódó deliktumok fejlődéstörténetét. Másfelől nem volt azért sem mellőzhető az államalapítás korának érintése, mert már ekkor szerepelt István törvényei között csalás-szerű cselekmény.

2. A de lege ferenda javaslatok kellő alappal történő megfogalmazásának igényére is tekintettel a csalás szempontjából leglényegesebb normákat érintve jutunk el két, a hazai jogfejlődés szempontjából rendkívül fontos tervezethez, az 1795-ös és az 1843-as javaslatokhoz. Mivel mindkettő a Csemegi-kódex kodifikációs előzményének tekinthető, valamint a csalás tényállásának önállóvá válásáért folytatott koncepcionális küzdelemben csak nehezen felbecsülhető jelentőséggel bíró megoldást tartalmazott, így nélkülözhetetlen volt ezek beépítése a disszertációba. Jogtörténeti vizsgálódásaink során egyértelműen nagyobb teret kellett engednünk a Csemegi-kódex vonatkozó tényállásának, s a hozzá kapcsolódó elméleti-gyakorlati törekvések bemutatásának. Úgy véljük, hogy a kódex – s Csemegi – büntetőjog-történeti jelentőségét szükségtelen bemutatnunk, ezért csupán utalunk arra, hogy álláspontunk szerint nem pusztán az az érdeme Csemeginek, hogy megalkotott egy koherens normarendszert, hanem az is – s

ez legalább ugyanolyan jelentőségű, ha nem nagyobb –, hogy sikerült átjutnia művével a magyar törvényhozás útvesztőin; ez már akkoriban sem lehetett egyszerű feladat.

3. Az 1961. évi V. törvény alapvető változásokat indukált a magyar büntetőjogban. A csalás – a Csemegi-kódex óta már bátran mondhatjuk – önálló deliktumként való szabályozását nem érintette, azonban a tényállás tartalmát a korábbi szabályozáshoz képest jelentősen módosította. Az e jogszabályban meghatározott normaszöveg viszont tulajdonképpen változtatás nélkül – az alaptényállás vonatkozásában mindenképpen így – került be a jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvbe.

4. A dolgozat legterjedelmesebb része a hatályos magyar szabályozással foglalkozó fejezet. Ebben a szerkezeti egységben is – csakúgy, mint a történeti, illetve a külföldi kitekintés esetében – egységes szemléletet tükrözve, ám mégis jól elhatárolható módon jelenik meg az elmélet és a gyakorlat. Az ilyetén módon történő megközelítésre azért esett a választásunk, mert a dolgozat tárgya olyan bűncselekmény, amely hosszú régmúltra tekint vissza, hisz előképei már a római jogban megjelennek, ám minden korszak jogalkotója más és más módon próbált gátat vetni a csalárd gazdagodási szándéknak. Az elmélet és a gyakorlat szintetizáló bemutatásával tehát arra is választ kaphatunk, hogy ezek a törekvések mennyire realizálódtak a gyakorlatban, s mennyire váltották be a jogalkotók által hozzájuk fűzött reményeket. Ugyanakkor egyfajta visszacsatolást is jelent e szemlélet, hiszen az is kirajzolódik, hogy a gyakorlat igényeire reagált-e, és ha igen, akkor milyen módon a jogalkotó.

5. Hosszú évszázadokon keresztül komoly viták tárgyát képezte az, hogy a csalás megnevezés alatt szabályozott tényállás miért is szükséges, milyen értéket véd, modern kifejezéssel élve mi a jogi tárgya? A Csemegi-kódex szakított azzal a még az 1843-as anyagi jogi javaslatban is meglévő jogalkotói hezitálással, ami álláspontunk szerint – egyebek mellett – gátja volt annak, hogy egy modern, a gyakorlat számára is jól alkalmazható tényállást alakítson ki a törvényhozó. A kódex egyértelműen a vagyon elleni jellegét hangsúlyozta a cselekménynek, s ez a koncepció napjainkra is megőrződött. Nem tehetünk félre azonban egy másik értéket sem, amely mindezidáig

ugyan csupán kevés figyelmet kapott mint lehetséges jogi tárgy, ám a büntetőjogi értékelés körében megkerülhetetlennek véljük, ez pedig nem más, mint a bizalom.

Álláspontunk szerint a csaló nem csupán azért kell, hogy felelősséggel tartozzék, mert a jogtalan profit megszerzése motiválja. Ez kétségtelenül leképezhető a csalás vagyon elleni jellegében is. Azonban a bírót a szankció megválasztása során annak a ténynek is befolyásolnia kell, hogy a nyerészkedés más megtévesztése útján történik, tehát az elsődlegesen bizalomra épülő interperszonális viszonyt alapjaiban kérdőjelezi meg az elkövető, s ezáltal sokkal jelentősebb, társadalmi relációban mérhető kárt okoz, mint „csupán" a vagyoni érdeksérelem. Ez a következmény sehol sincs nevesítve, mivel olyan metajurisztikus körülményről van szó, amelynek a megsértését kizárólag roppant körültekintő értékeléssel tudja feltárni a jogalkalmazó. Különösen erőteljesen érvényesül a csalás bizalmat sértő jellege, amikor az elkövető olyan jótékony célok érdekében (például rászorulók megsegítése) fordul a passzív alanyokhoz (sértettekhez), amelyek általában anyagi hozzájárulásra bírják a megtévesztetteket, majd a befolyt javak nem, vagy nem teljes egészében jutnak el azokhoz, akiknek az „érdekében" eljárt az elkövető.

6. A csalás vonatkozásában általában mellőzött kérdés annak elkövetési tárgya, pedig álláspontunk szerint kiemelt jelentőséggel bír. *Errare humanum est*, vagyis tévedni emberi dolog – idézhetnénk a csalás viszonylatában is az örök bölcsességet. Ez az állítás – már a törvényszöveg nyelvtani értelmezése nyomán is – azt jelenti, hogy más természetes személynek kell az elkövető magatartásának hatására tévedésbe esni, vagy abban maradnia. Nyilvánvaló, hogy nem természetes személy jogalany (gazdasági társaság, de említhetjük akár magát az államot is) esetén fogalmilag kizárt mindkét lehetőség, hiszen ezeket az entitásokat legfeljebb kár érheti, s így sértettjei lehetnek a csalásnak, de csak úgy, ha természetes személyen keresztül valósul meg a vagyonukat károsító rendelkezésre ösztönzés.

Ennek azért van jelentősége, mert vizsgálandó a csalás megállapítása azon esetben, amikor nem személyt, hanem például egy gépet, automatát, berendezést „téveszt meg"

az elkövető. Mire gondolhatunk? Bár a technika fejlődésével talán háttérbe szorult, de semmiképpen sem tűnt el az elkövetési magatartások azon típusa, amikor különböző automaták (például italautomaták) kínálatának igénybevétele esetén az elkövető nem az áruért járó ellenértéket dobja be az automatába, hanem annak ellenőrzőegységét megtévesztve csekélyebb értékű érméket. Hazánkban a ’90-es években gyakori elkövetési mód volt, amikor a szomszédos kelet-európai országok pénzérméit felhasználva jutottak a csalók olcsóbban különböző termékekhez, mivel a gép – a fizikai paraméterek egyezősége miatt – úgy érzékelte, hogy az adott ügylet igénybevételéhez szükséges magyar érmét dobtak be, vagyis az áru ellenértékét pontosan megfizették, ehelyett annak töredékét érő külföldi érme landolt a gépben.

Gondolhatjuk azt, hogy a fenti gondolatmenetnek csekély a gyakorlati jelentősége a bűncselekmények vonulatát szemlélve, hiszen a fenti, illetve az ahhoz hasonlóan megvalósuló magatartások során a szabálysértési értékhatáron belül mozog a kár összege. Ez kétségtelenül igaz, de gondoljunk csak arra, hogy a világ több országában, s napjainkban már hazánkban is, kezd elterjedni az automaták azon típusa, amely révén készpénzátutalási-megbízásokat lehet egy terminál segítségével teljesíteni, a postai alkalmazott igénybevétele nélkül. Egy-egy jelentősebb összegű csekk pedig gyakran önmagában nemhogy eléri, de meghaladja a bűncselekményi – jelenleg húszezer forintos – értékhatárt.

7. A csalás elkövetési magatartása – bár első pillantásra egyértelműnek látszik – szintén felvethet értelmezési problémákat. A dolgozat a hatályos – elméleti és gyakorlati – megközelítésekből kiindulva értelmezi a tényállási elemet és mintegy közvetítő álláspontot elfoglalva fogalmaz meg következtetéseket. Az elemzés során adódott a lehetőség, hogy a tévedésbe ejtést és a tévedésben tartást a cselekvőség oldaláról is áttekintsük, így részletesen bemutatjuk mindkét magatartás esetében az aktív és a passzív formában történő elkövetést, külön figyelmet fordítva a ráutaló magatartással történő elkövetés lehetőségére.

A fentiek előrebocsátása mellett azonban azt is meg kell jegyeznünk, hogy nem csupán a csalást lehet megtévesztéssel elkövetni, s azon túl, hogy dogmatikailag megalapozott véleményt lehessen formálni az elkövetett cselekményről, a büntetőjogi szankció szempontjából sem irreleváns annak megítélése, hogy valóban a csalás tényállásába illeszkedik-e az elkövető magatartása. A probléma kiindulópontja ott keresendő, hogy ha egy dolgot „csal ki" az elkövető a passzív alanytól, illetve a sértettől, akkor az a tényállási elemeket tekintve mind a csalás, mind a lopás bűncselekményének elemeit kimerítheti, ezért valamilyen szempont alapján el kell határolni az ilyen magatartásokat. Tekintettel arra, hogy e problémát az elmélet csupán perifé rikusan kezeli, ám a gyakorlatban komoly jelentőséggel bír, bemutattuk az ehhez kapcsolódó dogmatikai megközelítéseket is.

Az elkövetési magatartáshoz szorosan kapcsolódik a tévedés fogalma, ezért indokoltnak tűnt a tévedés fogalmát mint a tényállás centrumában álló kifejezést áttekintenünk, majd elemeztük annak immanens összetevőit.

8. A csalás vonatkozásában komoly jelentőséggel bír az elkövetési magatartás és a kár közötti okozati összefüggés, még akkor is, ha a törvényalkotó ezt csupán egy nagyvonalú – bár kétségkívül praktikus és gyakorlati szempontból talán problémamentes – jogtechnikai megoldással („és ezzel") jelzi, így vágva át a gordiuszi csomót.

A befejezett alakzat okozati összefüggést ráadásul kettős és – ha a törvényszöveget vesszük kiindulópontként – közvetett kauzalitás jellemzi. Ezzel arra kívánunk utalni, hogy egyfelől okozati összefüggésben kell, hogy álljon az elkövetési magatartás a vagyoni rendelkezéssel, ami azt jelenti, hogy a tévedésbe ejtésnek, illetve abban tartásnak kell kiváltani a vagyoni rendelkezést, másfelől az így kiváltott vagyoni rendelkezésnek kell a kárt okoznia, azaz nem közvetlenül az elkövetési magatartás eredményezi a kárt, hanem az azáltal involvált vagyonjogi rendelkezés. Fontos tehát hangsúlyoznunk, hogy – legalábbis a csalás keretein belül – az elkövetési magatartás önmagában és közvetlen módon nem idézheti elő a kárt.

9. A vagyoni rendelkezés a passzív alany olyan magatartása, amellyel közvetlenül kárt okoz. A rendelkezés kifejezést használva rögtön asszociálhatunk egy másik jogterületre is – nevezetesen a polgári jog területére –, ahol annak több szegmensében jelentőséggel bír a vagyon feletti diszponálás. Ebből következően kérdésként felmerülhet, hogy milyen relációban van egymással a polgári jogban ismert rendelkezés, illetve a büntetőjogban ismert rendelkezés. A dolgozat alapos dogmatikai elemzés során veti össze a büntetőjogban, valamint a polgári jogban ismert rendelkezés fogalmát, s mutat rá a hasonlóságokra, illetőleg a különbözőségekre.

10. A vagyoni hatályú rendelkezés párhuzamos vonatkozásain túl más tényállási elem is rendkívül szorosan kapcsolódik a polgári jog terrénumához. A csalással okozott kár problematikája azonban – a polgári jogi relációt feltétlenül elismerve – büntetőjogi szempontból is kiemelt jelentőséggel bír. Egyfelől az alaptényállás eleme, emiatt megköveteli annak vizsgálatát, hogy a bűncselekmény elkövetésével okozati összefüggésben merült-e fel kár. Másik aspektusból viszont a minősítés szempontjából bír relevanciával a kár, pontosabban annak mértéke, mivel a jogalkotó – vagyon elleni bűncselekményről lévén szó – az okozott kár nagyságát alapul véve rendel a nagyobb kárhoz súlyosabb szankciót. A disszertáció ekörben vázolja a kár fogalmi megítélésének lehetőségeit, majd bemutatja, hogy a hazai tudomány és a gyakorlat ezek közül melyiket ismeri el, s e választás milyen konkrét problémákat eredményez.

A dolgozat fontos része a kármérték meghatározásának problematikáját bemutató egysége. Itt olyan – a csalás hazai értelmezésének viszonylatában talán még egyáltalán nem tárgyalt – kérdéskört érintünk, amely elméleti szerepe mellett gyakorlati nehézségeket is felvet. Álláspontunk szerint a kár nagyságának meghatározása általában – de közel sem minden esetben – egyértelmű, ha forint pénznemre követték el a csalást. Ez következik abból is, hogy a büntetőeljárás során forintban kell meghatározni a kár nagyságát, mivel a jogalkotó is forintban határozta meg az egyes értéksávokhoz tartozó összegek nagyságát. Sajátos problémát képezhet azonban a cselekmény akkor, ha nem forintra, hanem egyéb pénznemre, illetve pénznemben követték el a csalást. Mit tekinthetünk abban az esetben forintkárnak, ha a passzív

alany például euróban kifejezett kárt okoz? Mi lesz az átváltás kulcsa? Ehhez kapcsolódó problémaként jelentkezik, hogy az említett esetben mi lesz az átváltás időpontja? Az elkövetés ideje? Ez nem feltétlenül esik egybe a kár bekövetkezésének idejével. A vagyoni rendelkezés napja? Ez sem biztos, hogy kétséget kizáró módon megállapítható, különösen mulasztással elkövetett rendelkezés esetén. A kár bekövetkezésének napja? Irányadó lehet ez akkor is, ha a kár nem egy időpontban következik be? Közel sem egyértelmű a probléma megítélése, pedig ha csupán napjaink hektikusan ingadozó forint árfolyamára gondolunk – amikor nem csupán két nap között, de akár egy napon belül is jelentős árfolyam-elmozdulások figyelhetőek meg a forint erősödését vagy gyengülését illetően –, beláthatjuk, hogy nem mellékes a kérdés megítélése. Szemlélhetjük másik példán keresztül is a kármeghatározás nehézségeit. Hogyan állapítandó meg a kár abban az esetben, ha a csaló értékpapírra nézve, méghozzá részvényre követi el a bűncselekményt, vagyis a passzív alany részvényre nézve tesz kárt okozó rendelkező nyilatkozatot. Ebben az esetben miként lehet, illetve meg lehet-e ítélni egzakt, objektív módon a kár nagyságát? Szintén adódik a probléma, hogy melyik időpontot tudjuk, illetve lehet figyelembe venni az értékpapír „forintosíthatósága” érdekében, vagyis azért, hogy annak értékét forintban ki tudjuk fejezni. Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre is keressük a választ a kár problémakörében.

11. Nem tartottuk mellőzhetőnek – a korábban már említett okok miatt – a német, valamint az osztrák szabályozás áttekintését sem. Különös figyelmet fordítottunk arra, hogy mindkét megoldást a saját – a magyartól esetlegesen eltérő – dogmatikai rendszerében elemezzük-értelmezzük, elkerülve így a magyar dogmatikatranszfer lehetőségéből eredő helytelen megközelítést. Általánosságban egyébiránt megjegyezhetjük, hogy az alaptényállás esetében a legtöbb tényállási elem a magyar szabályozáshoz hasonló módon került rögzítésre, lényegesebb eltérést tapasztalhatunk azonban a minősített esetek rendszerében, s – a magyar tényállásból hiányzó – privilegizált magatartások körében.

12. Az értekezés olyan tényállást vizsgál, amely hosszú évszázadok óta jelen van a társadalom mindennapjaiban, emiatt külön fejezetben foglalkozunk a csalás kriminológiai vetületével. A vizsgálódás során előtérbe helyezzük a csalás kapcsán hazánkban ritkán említett kriminálpszichológiai momentumot. A felek viszonyában – s ez ugyancsak a csalásra kifejezetten jellemző körülmény – kizárólag azon múlik a cselekmény befejezetté válása, hogy mennyire meggyőző a megtévesztő magatartás. A sértett (passzív alany) hisz, mert hinni akar; ha nem akarna hinni, akkor az elkövetőnek esélye sem lenne befejeznie cselekményét, hiszen annak szükségszerű, nélkülözhetetlen részese a kooperatív másik fél. Akkor érheti el csak a csaló a célját, ha kellő meggyőzőerővel képes hatni áldozata pszichéjére. Ennek kapcsán kitérünk az elkövetés lehetséges okainak bemutatására, s az elkövetői oldal okságán túl arra is, hogy – ez a hazai irodalomban e tényállás viszonylatában talán az újdonság erejével hat – miért válik a sértett az elkövetés sértettjévé.

13. Hosszú időn – évszázadokon – keresztül az állami szuverenitás markáns megtestesítője, kikezdhetetlennek tűnő bástyája a büntetőhatalmi igény, illetve az annak érvényesítéséhez fűződő kizárólagos állami lehetőség volt. E teória azonban megdőlni látszik, hiszen a tagállamok akaratából létrehozott entitás egyre több mozgásteret követel magának a jogalkotás minden területén, ez alól nem képez, nem képezhet kivételt a büntetőjog területe sem, bár feltétlenül megjegyzendő, hogy a szuverenitás ezen szegmenséről csak rendkívül nehezen, hosszú és kitartó presszió után tudnak, akarnak a tagállamok lemondani. A disszertációban áttekintjük a vonatkozó hatályos közösségi szabályokat, s bemutatjuk azt is, hogy milyen új dogmatikai kihívásokkal kell megküzdenie a hazai büntetőjognak a közösségi jog térnyerése miatt.

14. A büntetőjog feladata, hogy adekvát válaszokat adjon a társadalomban jelentkező kihívásokra. A jelenleg készülő Büntető Törvénykönyvnek is ezen célokat kell szem előtt tartania, s a kodifikáció során esetleg megfontolandóak lehetnek az alábbi megjegyzések.

A csalás alaptényállásának szabályozása – tekintettel a történeti fejlődésre is – megfelelőnek tűnik. Az okozott vagyoni kár nagysága a cselekmény mikénti minősülését befolyásolja. Tekintettel arra, hogy a csalás vagyon elleni jellege domináns, a kár mértékéhez igazodó differenciálás indokolt. Ugyancsak szerep jut a minősülésnél a bűnszövetségben, a közveszély színhelyén és az üzletszerűen történő elkövetésnek. E körülményeket továbbra is szabályozni kell, ezek mellett azonban figyelemre méltóak lehetnek az alábbi új elemek is, melyeket akár normaszöveg-javaslatnak is tekinthetünk:

a) hivatalos személyként e jelleg felhasználásával, avagy hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével;
b) a vagyoni előny jótékony/közhasznú célra történő felhasználásának színlelésével ;
c) más gazdasági szükséghelyzetbe sodrásával

történő elkövetés.

a) A *hivatalos személyként e jelleg felhasználásával, avagy hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével* történő elkövetés a csalás társadalomra való veszélyességét fokozza, méghozzá jelentős mértékben, ugyanis az állampolgár így nem csupán a másik személyben csalódik, hanem megrendül az állam nevében történő eljárásokba vetett bizalma is. Alátámasztható más érvekkel is e minősített eset szükségessége. A hivatalos személy elleni erőszak bűncselekményének vonatkozásában az állandó bírói gyakorlat azon az álláspontón van, hogy az eljárás alá vont személy akkor is köteles együttműködni, ha az eljárás nem jogszerű, kivéve, ha egyértelműen és első látásra jogszerűtlennek minősíthető az intézkedés. Tehát a büntetőjog a hivatalos személyek működéséhez szükséges többlet büntetőjogi védelmet biztosítja, ezért célszerű a társadalom többi tagját is védelemben részesíteni a hivatalos személyek által elkövetett megtévesztő, károsító magatartásoktól.

A magyar társadalom jelentős része nagyobb bizalommal juttat vagyoni előnyt a hivatalos személy által kért célra, mivel bízik mind az eljárás, mind a cél jogszerűségében, hitelességében. S pontosan a hivatalos jellegbe vetett

közbizalom megingatására való alkalmassága miatt indokolt az ilyen magatartások súlyosabb megítélése. A fordulat második részében található kitétel (*hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével*) pedig még durvább támadás a jogi tárgyak ellen, ugyanis ebben az esetben nem is létezik – szemben az első esettel – a „*hivatalos személy*” személyes kvalifikáltsága: egyfelől tehát megtéveszti a passzív alanyt az elkövető a hivatali jelleg színlelésével, másfelől – ezen túl – a csalást is megvalósítja.

b) A *vagyoni előny jótékony/közhasznú célra történő felhasználásának színlelésével* történő elkövetés ugyancsak a komolyabb társadalomra veszélyességgel igazolható. Az 1990-es évektől kezdődően egyre gyakrabban fordul elő, hogy az elkövetők különféle jótékony célra gyűjtenek adományokat, melyeket nem továbbítanak a passzív alanyok számára megjelölt személyekhez, szervezetekhez. E magatartásukkal az elkövetők nem csupán a korábban már megjelölt jogi tárgyakat (vagyon, bizalom) támadják, hanem az állampolgárokban meglévő (meglévő?) társadalmi szolidaritás érzését is semmibe veszik. A jótékony és a közhasznú célra hivatkozással elkövetés közül – a jogalkotó megítélése szerint – az egyik fordulat emelendő be a törvénybe, a választáshoz figyelembe vehetőek az alábbi szempontok:

- *„a vagyoni előny jótékony célra történő felhasználása”*

Ebben az esetben szűkebb büntetőjogi védelmet biztosíthatunk a cselekménnyel szemben, s így megtartható az a differenciálás, ami indokolt ahhoz, hogy csupán ott legyen büntetőjogi beavatkozás, ahol feltétlenül szükséges a társadalom védelme érdekében. A jótékony cél meghatározása pedig a bíró mérlegelési jogkörébe tartozna, az eset körülményeinek függvényében.

- *„a vagyoni előny közhasznú célra történő felhasználásának színlelésével”*

E minősítő körülménnyel szélesebb körben lenne meghúzva a büntetőjogi védelem határa, azonban kivédhető lenne az esetlegesen felmerülő gyakorlati probléma (és esetlegesen a határozatlan tartalmú büntetőtörvény problémája), mivel a közhasznú célokra vonatkozóan a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény 26. § c) pontja – taxatív felsorolással – egyértelmű jogszabályi hátteret nyújt.

c) A *gazdasági szükséghelyzetbe sodrással* történő elkövetéshez elöljáróban hozzá kell tennünk, hogy a csalás esetében fontos szempont az okozott kár nagysága, ezt helyesen ismerte fel a jogalkotó. Nem minden esetben fejezi ki azonban az okozott kár mértéke az elkövetett cselekmény tényleges társadalmi hatását, ugyanis nagyon gyakran a súlyosabb minősítéshez szükséges értékhatárt el nem érő elkövetés az adott sértett viszonylatában olyan rendkívül súlyos következményeket tud okozni, amelynek szankcionálásához nem elegendő a bíró számára a büntetési tételkereten belül biztosított mérlegelési lehetőség. Erre tekintettel véljük célszerűnek beemelni a törvénybe – hasonlatosan a német megoldáshoz – e minősített esetet. Részben eltérő jogpolitikai megfontolással javasoljuk azonban e minősítő körülmény felvételét a törvénybe. A német szemlélet nem a sértett gazdasági szükséghelyzetét veszi figyelembe, hanem harmadik személyét, például a sértett hitelezőjét. Ezért tartanánk indokoltnak, hogy az értékelés körébe a sértettet is bevonjuk, hiszen az ő gazdasági ellehetetlenítése is ugyanolyan fokban veszélyes a társadalomra, mint egy harmadik személyé.

Nem csupán minősítő körülmény esetében tartanánk szükségesnek a tényállás újragondolását, hanem indokolt lehet egy privilegizált eset beiktatása is. Megfontolandónak véljük az osztrák szabályozásban meglévő szükségcsalás indokait. Erre tekintettel elképzelhetőnek véljük a következő normaszöveg beiktatását: „*Aki a kisebb értékre megvalósított csalást gazdasági kényszerből követte el…*” Ezzel értékelhetnénk egyfelől az elkövetés motívumát, amely – jellegénél fogva – pontosan

nem körülírható, és a megállapítása a bíró bölcs belátására lenne bízva, másfelől kizárólag csekély értékű elkövetésre vonatkozhatna az enyhébb megítélés. Úgyszintén kizárt lenne e privilegizált eset megállapíthatósága, ha valamilyen minősítő körülményt realizálna az elkövető.

15. A disszertáció eredményei több területen is hasznosíthatóak. Ezek közül elsőként említendő a büntetőjog-tudomány belső fejlődésének elősegítése. A dogmatikai elemzések, a többféle módszer alkalmazása, korábban csupán perifférikusan kezelt problémák részletes elemzése feltétlenül hasznosítható a tudományterület esetében. Ezen túlmenően azonban más jogterületek számára is nyújt újdonságot a dolgozat, hiszen számos olyan kapcsolódási pontot megjelöltünk, amely más jogág esetében is elősegítheti annak elméleti továbbfejlesztését. Nem mellőzhetjük a felsorolásból azt sem, hogy a jogtudományon túl más tudományokat is új ismeretekkel gyarapít, ilyen például a kriminológia, a szociológia, de említhetjük akár a pszichológiát is.

Az elméleti megállapításokat természetesen be lehet, illetve kell építeni az oktatásba is, hiszen a büntetőjog általános és különös részre vonatkozó kérdéseivel egyaránt foglalkozik a dolgozat, s eredményei hasznosíthatók a kriminológia számára is, így az oktatás szempontjából is több területet fog át.

Tekintettel arra a törekvésünkre, hogy az értekezés ne csupán elméleti szemszögből vizsgálódjon, hanem a gyakorlat igényeit is szem előtt tartva keressen a feltett kérdésekre adekvát válaszokat, ezért úgy véljük, hogy a munka eredményei a praxis számára sem haszontalanok, s a jogalkalmazás számos területén alkalmazhatóak.

Végül, de semmiképpen sem utolsósorban a de lege ferenda javaslatok körében kifejezetten a jogalkotásnak is címeztünk javaslatokat. Ezeken túl a dolgozat egésze hasznos lehet a törvényalkotás számára, hiszen a csalás hatályos tényállását több kontextusból vizsgálva olyan következtetéseket fogalmaztunk meg, amelyek a témával összefüggő jogalkotási munka során felhasználhatóak, ezáltal segítséget nyújthatnak az elméleti és gyakorlati anomáliák kiküszöböléséhez. A disszertáció egésze alapot

adhat arra, hogy a klasszikusnak számító csalás szabályozását napjaink igényeihez igazítva adjunk adekvát válaszokat a büntetőjog legújabb kihívásaira.

IV. A DISSZERTÁCIÓ TÉMAKÖRÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

1) A váltóval kapcsolatos bűncselekmények XIX. századi történetéhez
In.: *Doktoranduszok Fóruma - 2003. november 6.*, Miskolc, 2004

2) A csalárd bukás néhány történeti és dogmatikai kérdése
In.: *Jogtörténeti Szemle*, 2004. évi 3. szám, 31-34. old.

3) A hitelsértés
In.: *Collega*, 2005. évi 2. szám, 109-111. old.

4) A csalárd és vétkes bukás a Csemegi-kódexben
In.: *Doktoranduszok Fóruma - 2004. november 4.*, Miskolc, 2005

5) Das Problem des Alters des passiven Subjektes beim Betrug
In.: *Doktoranduszok Fóruma - 2005. november 9.*, Miskolc, 2006

6) Einige historisch-dogmatische Fragen des betrügerischen und leichtsinnigen Bankrotts in Ungarn
In.: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis V*, 2005, 117-126. old.

7) A csalás – bizalom elleni bűncselekmény?
In.: *Bizalom-Társadalom-Bűnözés*, Miskolc, 2006, 152-157. old.

8) Fogyasztóvédelmi büntetőjog? – Megjegyzések a fogyasztók érdekeit sértő, megtévesztő típusú bűncselekmények szabályozásához
In.: *A fogyasztóvédelmi jog új irányai az elméletben és a gyakorlatban*, szerk.: Szikora Veronika, Debrecen, 2007, 105-112. old.

9) The regulation of Fraud and Tax Fraud in the Hungarian Criminal Code
In.: *Studies regarding criminality in the economic field romanian and hungarian legislations*, Debrecen, 2008, 200-218. old.

10) A csalás értelmezési lehetőségei az osztrák büntetőjogban
In.: *Debreceni Jogi Műhely*, 2009. évi 2. szám
http://www.law.klte.hu/jogimuhely/01_hun_index.htm

11) A csalás tényállása a Csemegi-kódex és az I. Büntető novella tükrében
In.: *Jogtörténeti Szemle*, megjelenés alatt

12) Gondolatok a csalás néhány kriminológiai aspektusáról
In.: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis*, megjelenés alatt

13) Pusztába kiáltott szó? – Gondolatok az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértéséről

In.: *Rendészeti Szemle*, megjelenés alatt

SÁNDOR MADAI

ALTERATIONS IN THE CONSIDERATION OF FRAUD IN CRIMINAL LAW

Theses of the PhD dissertation

MISKOLC

2009

I. RESEARCH AREA

The national criminal law owes a great debt to the crime of fraud. Angyal Pál 1939-ben megjelent munkája óta nem készült átfogó elemző monográfia e bűncselekmény kapcsán, pedig az azóta eltelt hetven esztendő több szempontból is szemléletváltást hozott a magyar büntetőjogban. As a matter of fact, since the work of Pál Angyal from 1939, there has not been written any comprehensive analytical monography in connection with this crime, however, these seventy years produced changes of approach in many ways in the Hungarian criminal law.

Therefore – in consideration of the seven-decade-long silence – it was necessary to set several objectives in order to get an overall picture of the essence of fraud by examining the development of this old but somehow new statutory provision, and its theoretical and practical questions.

Although the statutory provision of the crime of fraud has a quite long past, it has been struggling for being differentiated from the crime of forgery through many centuries. It could obtain its independence, in our country definitely, only by the nineteenth century when the legislator concluded by realizing the newest tendencies of criminal law not to draw a parallel any longer between the two crimes but to endow the crime of fraud a novel aspect. To establish the legal object of fraud took a fairly long time, and decades, maybe centuries had to pass to insert it in its clear conception as a crime against property into European criminal law books where as the origin of all fraudulent and malicious criminal conducts, it endures every legislative storm.

As regards the above-written individual historical background, there is a good reason that this dissertation seeks to answer whether there exists, and if it does in what sort of aspects, a continuity between the previous legislation of fraud and the recent ideas, respectively what kind of reasons made the legislator and the science by setting the former view aside to furnish a different basis for the examined statutory provision.

Apart from the above-mentioned aim we set another objective along writing this dissertation. It is a well-known fact by lawyers and often referred also, that the Hungarian legal system as a result of the neighbourhood of Germany, the commercial relations and other reasons, has a strong connection with the legal system of Germany and other German-speaking countries. Our legal system's connection with the Austro legal system may have the greatest significance with special regard to its historical continuity. This link - of course, acknowledging the interplay of other legal systems as well – exists regarding the vast majority of other laws, and criminal law is not an exception of this rule. The eloquent testimony of that we can conclude by scrutinizing our legal history, moreover further back in our criminal law history, is the Code Csemegi which refers back to the statute books and bills of German speaking countries, likewise the doctrinal achievements of the German criminal science.

The changes recently and nowdays affected and affects our criminal law view and criminal law legislation, although by examining our Criminal Code, we can discover numerous similarities with the Austro Criminal Code. This statement is true about the statutory provisions being considered as the classical ones since we must not disregard that the current social-economical circumstances do have effect on state legislation. One of the main objectives of this research was to explore that what sort of relation may be demonstrated between the valid German and Austro legislation of fraud, and the Hungarian one. The dissertation could not represent a detail analysis regarding the importance of the interplay between these legal systems from historical aspect. That kind of research would have exceeded the scope of this dissertation, it should be the subject of another legal history research work.

The dissertation also seeks to find the answer for the question that how much the effective Hungarian legislation of fraud is in conformity or is it at all with the present criminal law system? It had to be examined related to that question, considering especially the domestic history of this statutory provision, whether it is necessary to recommend extreme legislative changes in connection with either the basic provision or the aggravated circumstances, maybe it is sufficient to advise some minor

modification, or ideally we can conclude that the codificators of the modern world did splendidly well, and there is no need to any changes regarding the statutory provision of the crime of fraud.

The longest part of the dissertation introduces the characteristics of the effective Hungarian legislation, repeatedly and comprehensively referring back to the issues of the Hungarian judicial practice, and analysing the fundamental points of the theory and practice, often representing solutions to a problem in the same time. We may find such a detail analysis specifically related to the presentation of the questions of the criminal conduct, and the damage admittedly caused by the criminal offence, considering that the recent changes of the world give new opportunities to the frauds that fact gives hard time the legislators.

The role of the crime of fraud is much more than its significance from substantive law aspect. Realizing that fact, the dissertation deals with the crime of fraud from criminology aspect that allowed us to examine a considerably timely issue of criminology in connection with the crimes against property, by outlining – among others – the criminal psychology and the causal relations as well.

The certain aspects of criminal law, just as well the statutory provision of the crime of fraud, have special link to the society, that means that it has such features which are the characteristics of a certain state. However, it would be a mistake to believe that the significance of the misleading and profit-orientated conducts do not go beyond national burdens. The European Union and the growth of the integration led to the open of new dimensions for fraud. For the above-mentioned reasons, a dissertation aiming completeness must draw a picture of existence of fraud in the European Communities. Dealing with this topic is necessary for several reasons. The first one we must not disregard is the most obvious fact that by today criminal law definitely exceeded the national burdens, and the European scope of that process as a different approach of criminal law is a specific area. Of course, this progress produces that the theoretical statements which had been believed authentic and true have become

questionable, or at least they need to be reconsidered by the criminal lawyers who got used to examine issues from national aspects. The detail analysis of this question could not be disregarded for another practical fact, too. It is widely known that in every year a huge amount of money is allocated from the budget of the European Union to financialise new initiatives and to acquire them mean fights are going on. These tendencies made the legislators of the European Community take steps and as a result of that, numerous criminal law rules has been established. In this regard our objective was following the outline of the communal interplay, to study these obligations whether we fulfilled our undertaken state obligations, and if we did, how the Hungarian legislator ensured the conformity with the acquis communitaire, if he did that at all. This analysis required the detail examination of the statutory provision of the crime of fraud that has been established in accordance with our state obligations, and to present such issues of the science of the statutory provision which were formerly unknown in the Hungarian law and which must be the subject of the domestic criminal law considerations.

In the conclusion of the dissertation as a result of the manifold approach of the examined topic, even in the degree of a legal text, there may be found such recommendations that could supply the legislation with such solutions that may provide appropriate respond to the challenges caused by fraudulent conducts.

II. SOURCES AND METHODS OF THE RESEARCH

This work approaches the interpretation issue of fraud comprehensively, and it can be acknowledged considering the structure of the dissertation that the applied research methods alternate with each other; their application enable us to examine the topic as a whole but also to consider its segments in an adequate depth. This allows us to obtain answers to questions which had not been studied earlier on in the scientific literature.

So, the dissertation does not seek to apply each method independently, it represents a problemoriented analytical system since the different methods are often subordinated to the examination regarding the particular question. It is not rare, that the work either refers back to the statement of the historical part or it takes other state's solutions as the basis for comparison, and it provides the conclusions, research results by integrating them in the certain structural part brings those together.

In order to achieve these objectives, the dissertation lays great emphasys on the importance of the first Hungarian criminal code, the Csemegi Codex so the analytical presentation of that period is essential. In the scope of the latter besides the theoretical evaluations the elaboration of each issue from a practical point of view, for instance the outline of the contemporary supreme court practice. Touching upon the Hungarian legal history of the crime of fraud was necessary because we believe that we are able to provide de lege feranda solutions for the future and we can get to thorough conclusions only if we study first the previous legislation and the relating practice.

The present scientific work would like to provide a comparative aspect regarding the effective legislation of the crime of fraud, hence it refers to the Austro and German similarities in certain parts in which the limit in content and extent enable that. Outlining the particular states' legislations has a purpose. Besides the fact that affected the development of our legal system, the criminal law science of these states are sophisticated to such a degree that both legal systems should be comprehensively represented. For this reason, this comparative method considering again the

complexity of the statutory provision of fraud is requisite. Nevertheless, studying the foreign models is essential not only to collide the various legislative and the jurisdictional standpoints but – obviously taking into account the differences of the criminal law systems – by their application the future of our legislation may be substantiated, or at least we can consider other European legislative methods. The dissertation is unique in that sense as well: on the one hand, it discusses the foreign legal systems separately but on the other beyond that, it combines each legal institution, if that is possible of course, provided that the particular legal institution is applicable regarding the comparated legal systems. Tecnically, this method means that the German or Austro comparison or dissimilarity shall be referred either in connection with the effective Hungarian legislation or this happens in the other way around. In our point of view, this kind of analysis is more useful because when we analyse a particular issue, the solutions and answers are more understandable, even if we only refer back to these avoiding unnecessary repetition. In the same time, the separate representation of them in the different chapters gives an integrated and systematic outline.

In this part, another essential requirement must be noted. Every scientific paper have a logical structure and constitute a complete work. Taking this requirement into account, and using this linear method, the dissertation forms into a final structure. Therefore, we can discover this method in each chapter; the Hungarian, and because of the content limit, exclusively the Hungarian historical development introduces the effective Hungarian legislation, hence the domestic changes can be traced in a process. The next part discusses the external approaches, and this is followed by the examination of the criminal and European Community aspects of the crime of fraud. The last part represents the de lege ferende recommendations and the conclusion reached from the other chapters. Regarding this, one essential structural rule must be mentioned: instead of summarizing the ideas adopted by us, we have outlined the appropriate one in the particular chapter.

Considering the topic, the application of the interdisciplinary method is vital. This means that however, we use other legal areas for our analysis, we also specifically touch upon other areas of science than the law. Regarding the former, the example shall be the examination from civil law aspect of the issue originated from the age of the injured party, to the latter the example is the analysis of the psychological elements in the chapter which discusses the criminological aspect of fraud. The criminal psychological part could not have been left out from the dissertation because there is not many crimes regarding the psychological motives play as great role as in the case of fraud.

The dissertation's chapters about the statutory law required a dogmatic analysis which allowed us to systemize certain provisions and to explore logical relations. In addition, the theoretical and practical approach demanded the application of the critical method.

III. THE RESEARCH RESULTS AND THEIR POSSIBLE USE

1. The writing of this disseration meant a huge challange for us: we tried to fill a seventy years-felt gap in the criminal law science. This gap is even deeper as regards to the seventeenth century, considering that we have no information that there has been written any scientific monography in this era. Taking into account the structure of this paper, we could not provide anything like that either, however, we definitely wished to pay attention to the national legal history development that has not been studied in depth by Pál Angyal either but as we assume, it is very significant. Hence, we thought it is necessary to refer back until the era of István Szent. This was essential for numerous reasons. The first one is that, as we already mentioned, Angyal did not elaborate the legal history development which simply means in connection with the era of István that he disregarded the analysis of that period, and he represented in his monography the evolution of the delicts relating to fraud from the seventeenth century only. The second reason why we had to discuss the period of establishment of the Hungarian kingdom is that fraud-like conduct was legislated already in the laws of István Szent.

2. Since we sought to support the elaboration of the de lege ferenda recommendations, we had to analyse the most significant laws and by doing this we got in this process till the examination of the bills from 1795 and 1843. As both of them are considered as the antecedents of the Csemegi Codex and they are vital becasue both emphasized the importance to legislate fraud as a single crime, their examination had to be integrated into the dissertation. Obviously, we had deal more in depth with the statutory provision of the Code Csemegi and the representation of the relating theoretical-practical aspirations. In our opinion, we do not need to emphasize the importance of the Code Csemegi from criminal law history aspect, so that we just outline, that for us it is a milestone not only for providing a coherent law system but for being adopted as law, and that is huge success and may be an even more appreciated fact.

3. Act no V of 1961 caused fundamental changes in the Hungarian criminal law. However, it did not affect the legislation of fraud as a single crime since the Code Csemegi but it altered the content of the statutory provision remarkably, compared with the previous one. As a matter of fact, the legal text of this act was integrated without any modification to the present Criminal Law Act as regards with the first degree.

4. The longest part of the dissertation is the one dealing with the effective Hungarian legislation. In this structural part likewise as regards to other chapters related to the historical, respectively the examination of the other states's legislation, shows an integrated view, nevertheless theory and practice can be differentiated very well. We chose this sort of approach because our topic is a crime which has been present for a fairly long time, considering that its antecedents can be discovered in the Roman era already, yet, the legislators had different ideas in each period to elaborate rules and by doing that, to deter people from these kind of fraudulent conducts. By the comprehensive presentation of theory and practice we can determine that how these ideas were put into real practice and whether they fulfilled the legislators' expectations. Yet, this approach provides feedback as well, considering that we can reach a conclusion whether the legislator reflected to the requirements of the practice, and if he did, in what way.

5. There was a long debate for many centuries that why is it necessary to elaborate a statutory provision under the notion of fraud, what value does it protect, using a modern expression, what is its legal object? Code Csemegi disregarded that legislative idea which was inserted to the bill from 1843 as well which we believe, enhanced the legislator to elaborate such statutory provision that could have been successfully applied in practice. The Code emhasized that the essence of fraud is that it is a type of crime which is committed against the property and this conception still exists. We must not neglect another value which has not been thought about as a possible legal object, nevertheless we do believe that from criminal law aspect its consideration is crucial, and this value is the trust.

In our opinion, the fraud must be held responsible not only because he is motivated by the snatch of such a profit he is not entitled to. This can be very well defined from the character of the crime that it is against the property. Yet, the judge must consider before the impose of the punishment that the profit is acquired by deceiving another person, hence the perpetrator renders an interpersonal relationship and because of that it causes a much bigger damage from social aspect than the financial injury. This consequence is not defined, considering that it goes beyond the scope of criminal law and it can be ascertained by the judge with due foresight. This characteristic of fraud is applicable especially in such cases especially where the perpetrator turns to the victims (injured parties) to ask for their help for charitable reasons (e.g. help the ones in need) that makes the deceived persons to provide financial support but finally, these finacial materials are partially seen or never seen at all by those on behalf of the perpetrator allegedly intervened.

6. In the discussion of fraud the issue of its legal object is often disregarded, although we think it is very important. We could quote the old proverb as regards to that mistake, *Errare humanum est,* means to err is human. By analysing the legal text grammatically as well, that statement means that the victim who is lead into error and stays in it by the conduct of the perpetrator, must be a person. Obviously, both cases are impossible if it is about a legal entity (e.g. a company or the state itself can be referred to, as well) because these entities can be financially damaged and become victims only if a person acting on behalf of them is deceived by the perpetrator.

Taking that into account is important because what happens if the perpetrator deceives not a person but a machine, vending machine or an equipment. What can we think of? However, recently it is neglected considering the technical achievements but such criminal conduct still occurs when the perpetrator does not put the right amount into the vending machine for the certain goods, yet, by deceiving the machine's control system puts in a smaller amount. In Hungary, it happened quite often that the perpetrators bought different goods cheaper by using the currencies of the neighbouring Eastern-European countries because the machines adopted those

currencies as right contributions because of the physical similarities and did not recognize that those are not Hungarian ones.

We may think that these ideas are not significant since the above-mentioned conducts and the like, the caused damage does not exceed the value limit of the offense. This is definitely right, yet, we need to consider that there are more and more ATMs, which allows the people to complete cash transfers from a terminal without the help of a post office employee. There are some cheques of which amounts not even reach but exceed way more the limit value a – currently it is 20,000 Forints - of the offense.

7. However, the criminal conduct of fraud seems to be clear, it may raise interpretation issues. The dissertation using the cuurent theoretical and practical approaches as stanpoints, analyses the factor of the statutory provision of fraud and reports conclusions like that. This analysis enabled us to study from the perpetrator's aspect the leading of persons into error and the confirmation them in this, so we elaborate in detail related to both conducts the active and passive commission methods, with special regard to the commission with implicit conduct.

It must be noted related the aforesaid ideas that the crime of fraud cannot be committed only by misleading conduct, and beyond the importance to form a substantive opinion about the committed offense, the consideration whether the perpetrator's conduct fits into the statutory provision of fraud is vital as regards of the impose of the criminal punishment. The starting point of the issue is that if the perpetrator obtains under false pretences an object from the victim that is the injured party that will execute both fraud and steal considering the certain fact of the statutory provisions, hence these conducts must be differentiated on the basis of certain respects. Because theoretically this problem is not appropriately dealt with, however from practical aspects it is significant to consider it, we presented the relating dogmatic approaches.

The notion of error is strongly linked with the criminal conduct, therefore we thought that it is vital to examine this basic element of the substantive provision, and after that we analysed its immanent components.

8. The causal relation between the criminal conduct and the damage is quite significant regarding the crime of fraud. However, the legislator demonstrates ("and by doing this") this in a quite simple, nevertheless maybe in the most effective way if we take into account the practical purposes.

The causal relation is a twofold and an indirect one, as regards to the completed form of the crime if we take the legal text as the starting point. We would like to indicate that firstly, there must be causal relation between the criminal conduct and the financial disposition of the injured party which means that the financial disposition must be generated as the result of the leading into error and the confirmation in this. Secondly, the generated financial disposition has to cause damage, hence the damage occurs not as the result of the criminal conduct rather the financial disposition which is induced by that. It must be emphasized that int he scope of fraud, the criminal conduct solely and directly cannot cause any damage.

9. The financial disposition of the victim is the conduct that causes the damage directly and primarily. By using the expression of disposition leads us to another legal field, namely to the area of civil law where the disposal of property is significant in its numerous segments.

So that, a question comes up that what is the connection between the disposition applied by the civil law and the disposition applied by the criminal law. The dissertation compares these two notions through a very complex dogmatic analysis, and demonstrates the similarities and the differences.

10. Apart from the the financial disposition, other elements of the statutory provision are linked fairly strongly with the area of civil law. While acknowledging that the

issue of the damage caused by fraudulence has civil law relations, its importance from criminal law aspect must be specifically noted. From one aspect, it is a component of the basic statutory provision, so that it requires the analisation whether the damage occured as the result of the commission of the crime. From the other aspect, the examination of the damage, or more precisely the estimation of its scale is relevant because the legislator, considering that fraud is a crime against property, takes that as the basis for the elaboration of the punishment. So that, the higher the damage is, the more serious the punishment is. The dissertation outlines the possible conceptual considerations of damage, and after that it represents which one of them is adopted by our science of law and practice, and the problem with this approaches.

The section about the issue of the determination of the damage's scale is an important part of the dissertation. In this section we outline such matters that are significant not only from theoretical aspect; these issues also raise questions in practice, and have never been dealt with at all related to the national interpretation of fraud. We assume that to determine the scale of the damage is usually, yet, not in all cases, easy if the fraud was committed in the currency of Forint. This evolves from the fact that the growth of the damage shall be calculated in Forint in the criminal procedure considering that the legislator determined the amounts regarding the different value limits in the Hungarian currency. However, it raises a question that what happens if the crime was committed not for Forints but for or in another currency. How the damage can be determined in Forint if the injured party's financial disposition causes damage that can be calculated only in Euro? What is the exchange rate? As regards of this, it is a question that in this case what will be the date of the exchange? The date of the commission of the crime? This is not always the same when the damage occurs in reality. The day of the financial disposition? It is not certain that it can be determined surely, especially if the disposition is the result of ommission? The date when the damage occured? Is it applicable if the entire damage does not occur not on the same day? Finding a solution of these matters is not easy at all and we can acknowledge its importance if we think about the recent rate fluctuations of the Forint, when not in two but even on the same day there are rapid fluctuations depending on the value of Forint.

We can demonstrate the difficulty of determining the growth of the damage with another example. How can we estimate the scale of the damage if the fraud commits the crime regarding securities/stocks, namely shares, so the injured party makes a statement of financial disposition in connection with shares causing damage by doing that. In this case how, or whether the growth of the damage can be determined at all exactly in reality? The problem is the same in connection with this question that what date we can or shall take into account regarding the determination of the stock's value, namely in order to estimate that in Forint. We try to find the answer to the afore-mentioned quetions and the like relating to the crime of fraud.

11. We could not leave out the outline of the German and the Austro legislation because of the reasons mentioned earlier on. We paid special attention to analyse and examine both in their own – that maybe differs from the Hungarian one - dogmatic system, so to avoid an unappropriate approach that can be resulted by the application of the Hungarian dogmatic system. Generally speaking, as regards of the basic statutory provision most of the facts were put down similarly to the Hungarian legislation. We may notice more prominent differences in connection with the syste of aggravated types and the privileged conduction. The latter is not legislated in Hungary.

12. The dissertation deals with a statutory provision which is present in the everyday life of the society, hence we discuss the criminological effects of fraud in a separate chapter. We highlight the criminalpsychological aspect in our analysis that in our country is not an often examined area in connection with fraud. The completeness of the criminal act's commission depends on as regards of the relationship between the parties that how convincing the deciving conduct is. The victim (injured party) believes to the perpetrator because he wants to; if he did not want to, the perpetrator would not have any chance to complete the act without the cooperation of the other person, it is an essential component. Fraud can achieve its target if it exercises strong influence on its victim's mind. In connection with that, we will present the possible reasons of the commission. Besides the analysis of the perpetrator's side, we will

examine – and this has not been elaborated regarding this statutory provision - that why the injured party becomes the victim of this crime.

13. For a fairly long time, for centuries, the demand of the criminal jurisdiction and the relating exclusive state enforcement were the basis of the suverenity. This theory, however, seems to be ruled out, considering that the different entities established by the state claims more rights and power in every area of the legislation, and the field of the criminal law is not an exception to this rule. Yet, it must be noted that the states can and are willing to give up this segment of suverenity hardly and only under a long and effective pressure.

14. The purpose of the criminal law is to reflect to the social challanges in appropriate way. This principle should be kept in mind along the elaboration of the new Penal Code and during the codification the following notes below ma be considered.

Taking into account the historical development, the current legislation of the basic statutory provision of fraud seems to be right. The qualification of the act depends on the growth of the caused damage. Since the essence of fraud is that it is a delict against the property, the differentiation according to that is reasonable. The qualification also depends on whether the crime was committed in conspiracy, at the scene of public danger or on business basis. These circumstances should be legislated in the future as well, nevertheless other ones are significant as well, and that can be considered as a possible legal text:

The commission

d) by an official or in official capacity, or by pretending official duty or authority
e) by pretending to use the financial profit for public interests;
f) by dragging someone else into financial emergency

g) The commission *by an official or in official capacity, or by the pretence of official duty or authority* increases the endangering society characteristic quite significantly, considering that the citizens is disappointed not only in another person but he loses its trust in the procedures carried out under state authority.

To insert this into the Penal Code as an aggravated type is necessary for other reasons as well. As regards of the defiance against lawful authority the jurisdictional practice demonstrates that the person against whom the procedure was initiated must cooperate even if the procedure is unawful, unless it is obvious and doubtless that it is not in conformity withh the rules. This shows that the criminal law provides a little more protection for the operation of the official persons, so that it is necessary to protect the society from the misleading and damaging conducts carried out by official persons.

h) The vast majority of the Hugarian society is willing to provide financial support for those means an official person ask them since they believe that both mean and procedure are lawful and accurate. These conducts can question the public trust in the official authority so that is why they need to be qualified as more grievous acts. The second part of this section (*by pretending official duty or authority)* is a more serious attack on the legal objects because in this case the authorization of the *'official person'* is missing: firstly the perpetrator deceives the injured party that he acts in official authority, and secondly, he even commits fraud, too.

b) To legislate the commission *by pretending to use the financial profit for charitable means/public interest* is essential for the same reason: the growth of the endangering society. It is more and more usual since the ninetees that the perpetrators collects for charity and they do not give them to people and organisations either, for whom the people donated. By doing this, the perpetrators attack not only the legal objects (property, trust) mentioned above but they ignore the idea of social solidarity. The legislator believes that from the

commission for charity or public interest means, only one of them should be inserted to the Penal Code. To make the right decision the followings should be considered:

- *"the use of the financial profit for charitable means"*

By inserting this, we can provide a limited protection against the crime, and like this, the differentiation is defensible which is necessary to have criminal intervention only if it is essential for the protection of the public interest. It would be judicial discretion to define the charitable mean under the particular circumstances of the case.

- *"by pretending the use of the financial profit for public interests"*

The scope of the criminal law protection would be greater regarding this aggrevated type, yet we could avoid the issue that often occurs in the practice (and maybe the problem originates from the vague content of the Penal Code) because subparagraph c) of Par. 26 of Act no CXLI of 1997 on Public Interest Entities provides a clear legal background with a successive list relating the public interest means.

c) Previously the analysis of the commission *by dragging someone into financial emergency,* we must acknowledge that regarding the crime of fraud the growth of the caused damage is an intergral component and this was well recognized by the legislator. However, the scale of the caused damage does not demonstrate the real social effect of the committed act. It occurs quite often that even though the way the crime was committed does not reach the value limit to be qualified as an aggrevated type, the act causes such a damage to the injured party for what the punishment that can be imposed in the frame of the amount of the punishment and which is a judicial discretion, is not serious enough. Hence, we think it is vital to insert this aggrevated type to the penal code,

similarly to the Germans. However, we advise to insert this aggrevated type from a slightly different legal political aspect. The German aspect takes into consideration the situation of the third party, for instance the creditor of the injured party, and not the financial emergency of the injured party. So that, we think that it would be important to take into account the situation of the injured party, since his financial devastation is has the same dangerous effect on the society as the third party's.

In our point of view it would be crucial to reconsider not only the current statutory provision but also to establish a privileged type as well. We believe that it would be important to consider the reasons of the notion of fraud from need in the Austro model. Hence, we would recommend the insertion of the following legal text: „ The person who commits the crime of fraud from need on a smaller value…" By the application of that, the motive of the crime could be well demonstrated which considering its characteristic cannot be defined clearly, and the determination of this would be left to the wise judicial discretion. The lighter qualification would be applicable only if the act is committed on a smaller value. It would be also impossible to qualify the act as a privileged one if the perpetrator realized one of the aggrevated fact.

15. The results of the dissertation are useful from many aspects. The first one that should be mentioned is to further the inner development of the criminal law. The dogmatic analysises, the application of the different methods, and the examination of such issues that have not been considered till today are all definitely useful in this area. Apart from that, the dissertation represents some new ideas that were unknown by other legal fields, as we outlined such relating issues that may help the theoretical improvement of those. We cannot leave out from the list that it provides new information not only for the legal sciences but for others such as criminology, sociology or psychology.

The theoretical conclusions, of course, may be, and must be tought considering that the dissertation deal with issues regarding both the general and the special part of the

criminal law, and the results are useful for the criminology as well, so this work covers numerous fields.

Since we intended to give appropriate answers to the raised questions for the practice as well and to analyse not only from theoretical point of view, we believe that this work is significant for the praxis, too, and these results are also applicable for the jurisdiction.

Last, but not least, as regards of de lege ferenda recommendations, some of them were addressed specifically for the legislators. Apart from all these, the dissertation is important for the codification as well, since we examined the statutory provision of the crime of fraud from different aspects that can be used and like that they can help to avoid the occurence of theoretical and practical issues. The dissertation can be the basis to give appropriate answers to the newest challenges of criminal law by updating the current – considered as classical - legislation of the crime of fraud.

IV. LIST OF PUBLICATIONS REGARDING THE TOPIC OF THE DISSERTATION

1) A váltóval kapcsolatos bűncselekmények XIX. századi történetéhez

In.: *Doktoranduszok Fóruma – 6 November 2003*, Miskolc, 2004

2) A csalárd bukás néhány történeti és dogmatikai kérdése

In.: *Jogtörténeti Szemle*, Issue no 3 of 2004, p. 31-34

3) A hitelsértés

In.: *Collega*, Issue no 2 of 2005, p. 109-111

4) A csalárd és vétkes bukás a Csemegi-kódexben

In.: *Doktoranduszok Fóruma – 4 November 2004*, Miskolc, 2005

5) Das Problem des Alters des passiven Subjektes beim Betrug

In.: *Doktoranduszok Fóruma – 9 November 2005*, Miskolc, 2006

6) Einige historisch-dogmatische Fragen des betrügerischen und leichtsinnigen Bankrotts in Ungarn

In.: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis V*, 2005, p. 117-126

7) A csalás – bizalom elleni bűncselekmény?

In.: *Bizalom-Társadalom-Bűnözés*, Miskolc, 2006, p. 152-157

8) Fogyasztóvédelmi büntetőjog? – Megjegyzések a fogyasztók érdekeit sértő, megtévesztő típusú bűncselekmények szabályozásához

In.: *A fogyasztóvédelmi jog új irányai az elméletben és a gyakorlatban*, Edited by.: Szikora Veronika, Debrecen, 2007, p. 105-112

9) The regulation of Fraud and Tax Fraud in the Hungarian Criminal Code

In.: *Studies regarding criminality in the economic field romanian and hungarian legislations*, Debrecen, 2008, p. 200-218

10) A csalás értelmezési lehetőségei az osztrák büntetőjogban

In.: *Debreceni Jogi Műhely*, Issue no 2 of 2009

http://www.law.klte.hu/jogimuhely/01_hun_index.htm

11) A csalás tényállása a Csemegi-kódex és az I. Büntető novella tükrében

In.: *Jogtörténeti Szemle*, publishing in progress

12) Gondolatok a csalás néhány kriminológiai aspektusáról

In.: *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis*, publishing in progress

13) Pusztába kiáltott szó? – Gondolatok az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértéséről

In.: *Rendészeti Szemle*, publishing in progress